

Johanna Emīlija Lizete jeb Elza Pliekšāne Rozenberga/Rozenvalde

ASPAZIJA
(1865 – 1943)

Zaļenieku pagasts

Zaļenieku pagasts netālu no Tērvetes seno zemgaļu dzīves vietā. Pagasta robežas bieži mainītas. Tautasdziesmās ir minēti gan *Zaļenieki*, gan *Ūziņi*, gan *Abgunste*, pat *Jēkabnieki* u.c. vietvārdi.

Šo teritoriju balti sāka apdzīvot jau mūsu ēras 3. – 4. gs. Par to liecina uzkalnu kapi un senie apbedījumi “*Būdnieku*” kapsētā.

Zaļenieku pagasta teritorijā iekļauts arī senais Abgunstes un Ūziņu pagasts.

*„Neviens no dabas nava šķirts,
Pukst vienā taktī katra sirds
Ar visu viņas lielo saimi.”
(Aspazija)*

SVĒTE PIE ŪZIŅIEM

VECAIS TILTS PĀR TĒRVETES UPI

1868.? /1865.!

Tikai pēc Aspazijas simtgades piemiņas svinībām 1968. gadā atklātībai tiek darīts zināms, ka patiesībā viņas dzimšanas gads nav vis 1868., bet gan 1865.

To, ka viņa patiesībā dzimusi 1865. gada 4. (16.) martā, no ieraksta Zaļās draudzes baznīcas grāmatā secinājusi Saulcerīte Viese.

Šī patiesība gan vēl kādu laiku tika paturēta noslēpumā, lai “nezaudētu pamatu” dzejnieces simtgades svinībām 1968. gadā.” (no S. Vieses grāmatas “Mūžīgie spārni”).

Turpretī pirmajā publicētajā Aspazijas biogrāfijā “Saimnieču un zelteņu kalendārā 1895. gadam”, ko, pēc pašas jaunās dramaturģes sniegtajām ziņām, sagatavojis kalendāra sastādītājs Āronu Matīss, norādīts, ka viņa dzimusi :“1868. gada marta 4. d.”, t. i., 1868. gada 16. marts pēc jaunā stila”.

Ieraksts Zaļenieku luteriskās draudzes 1865. gada dzimušo reģistrā par Aspazijas (Elzas Rozenbergas) dzimšanu

Verzeichniss der Geborenen und Getauften 1865.

Jahr und Monat		Nummer, Taufname des Kindes, Tauf- und Familienname und Confession der Eltern, Hand, Rang oder Gewerbe des Vaters oder der Mutter oder desjenigen, an dessen Hand die Taufe vorgenommen hat, Name des Predigers, von dem die Taufe, und der Ort, wo sie vollzogen ist, Tauf- und Familienname, Hand, Rang oder Gewerbe der Pathe(n)	Leiblich Geborene	Unechtlich Geborene	Tot Geborene und vor der Taufe verstorben
Tage und Stunden der Geburt	und Taufe		Männlich	Männlich	Männlich
1865	4. Mai	N ^o 90. <u>Madeleine</u> <u>Lizete</u> <u>Rozenberg</u> <u>geborene</u> <u>Lizete</u> geb. am 4. d. M. im Hause der Eltern, k. l. M., k. l. luth. Confession, Vater: <u>Paul</u> <u>Rozenberg</u> , Sohn, Handlungshilfe, Mutter: <u>Elise</u> <u>Rozenberg</u> , Hausfrau, Prediger: <u>Dr. K. Schultze</u> , Ort: <u>Waldhof</u> .			
1865	21. Mai	N ^o 91. <u>Luise</u> <u>Emilie</u> <u>Rozenberg</u> <u>geborene</u> <u>Emilie</u> geb. am 21. d. M. im Hause der Eltern, k. l. M., k. l. luth. Confession, Vater: <u>Paul</u> <u>Rozenberg</u> , Sohn, Handlungshilfe, Mutter: <u>Elise</u> <u>Rozenberg</u> , Hausfrau, Prediger: <u>Dr. K. Schultze</u> , Ort: <u>Waldhof</u> .	26		
1865	16. Juni	N ^o 92. <u>Emilie</u> <u>Lizete</u> <u>Rozenberg</u> <u>geborene</u> <u>Emilie</u> geb. am 16. d. J. im Hause der Eltern, k. l. M., k. l. luth. Confession, Vater: <u>Paul</u> <u>Rozenberg</u> , Sohn, Handlungshilfe, Mutter: <u>Elise</u> <u>Rozenberg</u> , Hausfrau, Prediger: <u>Dr. K. Schultze</u> , Ort: <u>Waldhof</u> .	24		
1865	18. Juni	N ^o 93. <u>Johanna</u> <u>Lizete</u> <u>Rozenberg</u> <u>geborene</u> <u>Johanna</u> geb. am 18. d. J. im Hause der Eltern, k. l. M., k. l. luth. Confession, Vater: <u>Paul</u> <u>Rozenberg</u> , Sohn, Handlungshilfe, Mutter: <u>Elise</u> <u>Rozenberg</u> , Hausfrau, Prediger: <u>Dr. K. Schultze</u> , Ort: <u>Waldhof</u> .	23		

Ieraksts Zaļenieku evaņģēliski luteriskās draudzes dzimušo reģistrā vēsta, ka Aspazija (pilnā vārdā Johanna Emīlija Lizete Rozenberga) dzimusi 1865. gada 4. marta (pēc jaunā stila - 16. marta) pēcpusdienā Zaļās muižas „Daukšu” māju saimnieka Dāv(j)a un Grietas Rozenbergu ģimenē.

Kristības notika 21. maijā (v. st.) Zaļenieku baznīcā. Reģistrējot bērnu, draudzes mācītājs kļūdījies un uzvārda „Rozenbergs” vietā ierakstījis „Rozenvalds”.

Interesanti, ka Aspazijai bijuši ne tikai šeit minētie, bet pat vairāki dzimšanas gada varianti.

Dzejniece pati ne reizi vien apšaubījusi arī savu dzimšanas datumu – 16. martu. Tā 1928. gada martā, kad tiek atzīmēta viņas 60 (faktiski – 63) gadu jubileja, Aspazija pavēsta, ka viņas dzimšanas diena ir 17. marts.

Šo datumu apliecina Aspazijas dokumenti, sākot ar 1920. gadā izdoto pasi. Arī turpmāk pasēs kā dzimšanas datums tiek minēts 17. marts.

Bieži uzdots jautājums: vai Rainis zināja Aspazijas patieso dzimšanas gadu? Acīmredzami, jā.

Rakstniecības, teātra un mūzikas kolekciju krātuvē atrodama 1898. gada 17. janvārī Jelgavas pilsētas draudzes mācītāja Jāņa Reinharda izsniegtā izziņa par Rīgā 1897. gada 21. decembrī (pēc vecā stila) mācītāja Kārļa Kellera reģistrēto Raiņa un Aspazijas laulību. Apliecībā abiem norādīts vienāds vecums – “32 gadi”, tātad abi dzimuši 1865. gadā.

Aspazijas vecvectētiņš Dāvus

Aspazijas vecvectētiņš Dāvus (no mātes puses) cēlies no „Ūziņu” pagasta Būdnieku dzimtas. 1805.gadā pēc barona fon Gorthūza pavēles viņš par sievu apņēmis savu pusmāsu Trīni, kura bijusi par viņu 24 gadus jaunāka.

Šīs precības izmanīgajam vīram nodrošinājušas iespēju no vēvera kļūt par vagaru, bet vēlāk par tiesas soģi. Ģimenē piedzimuši seši bērni, no kuriem vecākais,- Dāvids Freimanis, vēlāk kļuvis par dzejnieces Aspazijas vectētiņu.

Dāvus Freimanis (1808-1881) – dzejnieces Aspazijas vectēvs

Dāvus, Dāvis

(06.01.1808.- 07.05.1881.)

lauksaimnieks, pagasta vecākais, tiesnesis.
Iespējams, arī Dāvus varētu būt muižnieka
dēls. *Dāvus Freimanis* apglabāts Freimaņu
dzimtas kapa vietā Zaļenieku pagasta Ūziņu
kapos.

Vīrs: Dāvus Freimanis (1808-1881)

**1.sieva: Lavīze Freimanis (dzimusi Neiberģa)
(1818-1843) CŪCĒNU MĀJU MANTINIECE**

**Bērni: Margrieta Rozenberģa (dzimusi Freimane,
Aspazijas māte) un Anna Freimane**

2.sieva: Trīne Lībrehte

Bērni: Doroteja, Zāmuēls , Kristaps

Aspazijas māte – *Margrieta*, tikusi izprecināta 18 gadu vecumā kalpu zēnam un bārenim *Dāvim Rozenbergam*, kuru adoptējuši bagātie *Vīganti* „Daukšās”.

Kāzas notiek *1858.gadā*, bet tikai pēc 7 gadiem piedzimst viņu pirmais bērns - Johanna Emīlija Lizete jeb Elza Pliekšāne.

Dāvja pamāte *Griete Vīgante* nodzīvo līdz 1868.gadam-15 gadu pēc padēla precībām. Tikai pēc viņas nāves Aspazijas māte kļūst „Daukšās” par pilntiesīgu saimnieci.

„Daukšas” Aspazijas vecāki ar Dāvja Freimaņa un krājkases aizdevuma palīdzību nopērk tikai *1873.gadā*.

Nu viņi pieder pie turīgo zemnieku slāņa. Aspazijas māte Grieta - bagātā Būdnieku saimnieku Freimaņa meita, tēvs-Dāvis Rozenbergs- „Daukšu” rentnieka Vīganta audžudēls.

-
- Vecāki lepojas ar savu lielmanību un no vienkāršajiem ļaudīm norobežojas. Pēc vietējo lielmaņu paraduma vecākajai meitai viņi dod trīs vārdus: *Johanna Emīlija Lizete*. Māte tiem pievieno vēl ceturto- *Elza*, kas sastopams arī gandrīz visos vēlākajos Aspazijas dokumentos.
 - Savus 3 jaunākos bērnus viņa nosauc tādos pašos vārdos, kādi doti tēva otrajā laulībā dzimušajiem bērniem - *Zāmuēls, Kristaps, Doroteja*.

Zaļenieku pagasta „Daukšas”- Aspazijas dzimtās mājas

Aspazijas māte *Margrieta Rozenberga, dzimusi Freimane* (1840.- 29.04.1912.)

Dzimusi Ūziņos "Būdnieku" mājās. Margrieta aug zinātkāra, strādīga, kopš septiņu gadu vecuma pati sev iztiku pelna, ejot ganos. Kad meitene sasniegusi 12 gadu vecumu, viņai rodas necerēta izdevība - kopā ar savu pusmāsu Doroteju pusotru mēnesi apmeklēt skolu. Tā ir arī vienīgā viņas mūžā gūtā oficiālā izglītība, taču zināšanu alkas vēlāk pārmanto viņas vecākā meita Johanna Emīlija Lizete. Apbedīta Jelgavā, kapsētā pretī dzelzceļa stacijai, kur tagad atrodas parks.

Margrieta Rozenberga

Aspazijas tēvs *Dāvis Rozenbergs (1829.-1901.)*

Aspazijas brālis : KRISTAPS ROBERTS (1874–1911)

Aspazijas brālis :ZĀMUĒLS JŪLIJS (1877–1909)

Aspazijas māsa: DOROTEJA ALBERTĪNE (1877–1925)

1901.gadā mirst Aspazijas tēvs, bet 1909.gadā ar asins saindēšanos pēkšņi mirst brālis Zāmuels, 3-gadīgās Virēnas tēvs. 1911. gadā no dzīves aiziet toreiz jau aklais Kristaps.

1912.gadā vislielākais pārdzīvojums - mirst māte. Aspazijai ir tikai 47 gadi. Sākas krīze – slimības. Cīrihē pie viņas palikusi tikai bērnišķīgā Dora, Aspazija viņu pārdzīvo par 18 gadiem.

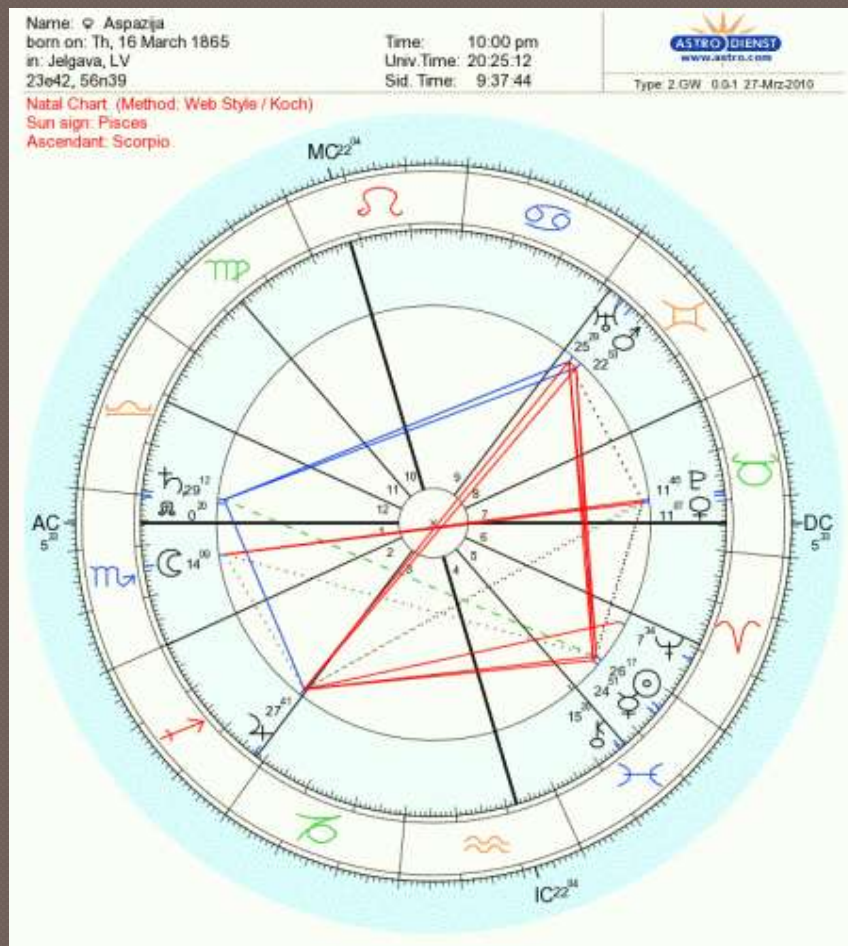
1956.gadā mirst Zāmuela meita Virēna.

Dzimusi 1865.gada 16.martā
plkst. 10 vakarā Zaļenieku
pagasta „Daušās” turīga
saimnieka ģimenē.

„Daušas”- viensēta, par
kuru dzejniece stāsta tēlojumu
grāmatā „*Zila debess zelta
mākoņos*”.

Aspazijas horoskops

Izteikts saspringto aspektu pārsvars. Galvenās kartes tēmas: radošums, partnerība, transformācija, vientulība, trimda un slimības.

Vienīgā harmoniskā vieta Aspazijas dzīvē galu galā bija vientulība un trimda.... dramatisks, kaislīgs, darbīgs un godkārs raksturs, ar tieksmi uz emocionālām pārmērībām.

Aspazijas bērņības pasaule:

- 1) Bērņības zīmju sistēma. Noslēpuma semantika.
- 2) Bērņa tēls un bērņības laiktelpas atveide.
- 3) Aspazijas dzimta. Ģimenes koncepts
Aspazijas tēlojumu grāmatā „Zila debess zelta mākoņos”
- 4) Rakstnieces bērņības atmiņas un personības veidošanās pieredze.

Fragments no literatūrzinātnieces Saulcerītes Vieses grāmatas “Piesliekšņa, pie avota”

Ar kalpu bērniem rotaļāties neļauj, lielajā
saimes istabā viņa ieiet reti. Pirmā
telpa, kur meitene uzturas, nedēļām pāri pat
sliksnim nepārkāpdama, ir
saimniekgala istaba. Ik priekšmets, ik lieta te
tiek rūpīgi iegaumēta uz visu
mūžu, izraisa arvien jaunas atmiņas un
fantāzijas. Mazs galdiņš, pie kura Elza
sēž kopā ar rotaļu biedru – vecu, gudru runci.
Mātes dāvināta porcelāna tasīte
ar sengrieķu sieviešu – Ismēnes un Antigones
– portretējumiem. Bībeles stāstu
ilustrācijas, Vaterlo kaujas skati pie sienām.
(..)

Kad mazā Elza tiek ārā no istabas sprosta,
vientulību palīdz kļiedēt dzīvā un
nedzīvā daba. Garais dīķis pie mājas.
Nokarenais vītols pagalmā. Plats akmens
klēts durvju priekšā, kurš, tumsai nākot,
saslejas liels un draudīgs kā melns zirgs
raganu naktī. Aiz sētas gaida lauki, mežiņš,
pļavas, kurās meitene ieiet pilna
bijības pret visu dzīvo (..).

- ◎ *„Protams, manī, mazajā cilvēciņā, viss vēl bija plūdums, nekur vēl nebija rakstura sacietējuma, nekur pārlicības spēka un protesta asuma: tikai brīnums vien, kas uz visu raudzījās ar lielām acīm. Bet tikai sēklas graudiņš krita, lai no tā vēlāk izaugtu koks.”*

„Galvenā mana likteņa lēmēja bija māte, un viņas lēmums noteica: „Lai mana meita kļūtu augsti mācīta, lai viņa panāk to, ko es nespēju panākt, lai viņa top gudra un slavena.”

„Mīksti soļi, paklusa runāšana, atturēšanās no rupjās apkārtnes- tāda atmosfēra apņēma mani. Kādu laiku es barojos no šīs pārākuma sajūtas, bet vienu es nemanīju, ka gribu smieties, bet ka mani smieklī neskan; ka tie pamazām apklust, jo smieties var tikai kopībā un ne viens pats. Es nezināju, ka man kā bērnam vajag prieka. Arī māte to nezināja.”

„Mana dzīve jau no sākta gala nav gājusi taisnā līnijā uz priekšu, bet, viļņodama kā jūra, tā mani drīz cēlusi augšup, drīz grūdusi lejā.”

“Jau no sākta gala, kad pašķirstam vecus dokumentus, redzam, ka sievietēm un vīriešiem ir katram sava vēsture — kā divas paralēles, kas nevar satecēt kopā, un tomēr visa pasaules laime un nākotne pastāv iekš tam, kad tie beidzot atradīsies un vienkārši vērtēsies — galvas un sirds inteliģence.”

(Aspazija)

Uz Aspazijas raksturu, viņas dzīves uztveri un attieksmi pret pasauli dziļas pēdas atstājušas vecāku nesaskaņas, tās jau agri sirdī viesušas drūmas izjūtas. *„Tādēļ manī attīstījusies ļoti pretrunīga divdabība, kas atspoguļojās visā manā turpmākajā dzīvē,“* rakstījusi dzejniece.

Dzejniece raksta: *„Mana iedzimtā jautrā un aktīvā daba ir tā, kas man devusi spēku cīnīties pret visām dzīves grūtībām, kur patiešām vajadzēja ārkārtējas drosmes. Esmu arī salasījusi pēdējo saules stariņu, cik vien no mākoņiem varēja izlauzties, tādēļ es arī savos darbos kā gaiša, saulaina un maiga, bet dziļi iekšā slēpās dzēlīgas, neapzinātas skumjas.“*

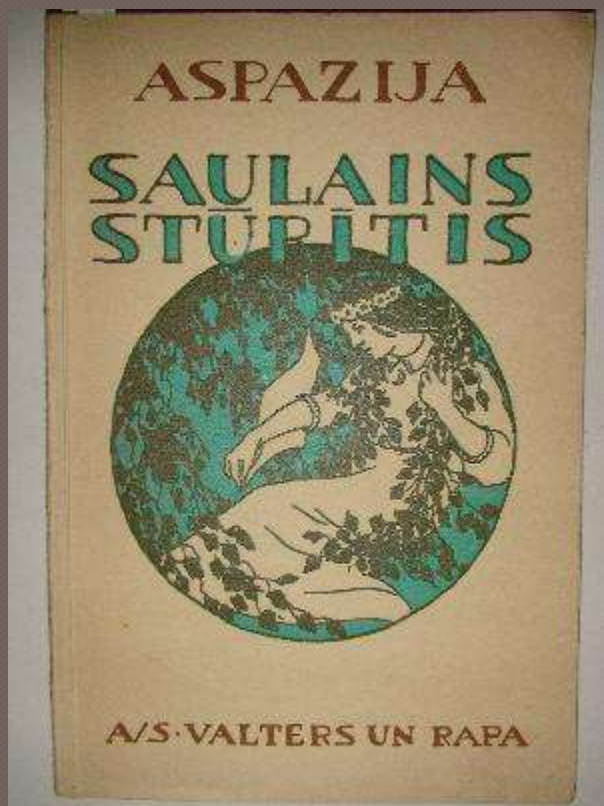
„Tad es atdabūju balsi un, kliegdamā aiz neizsakāmām dusmām un sāpēm, sagrābusi, kas pirmais bij tverams- tās bij šķēres-, metos tēvam pie kājas klāt. Bet tad es redzēju, cik tā bij liela, resna un lempīga, garā ādas zābakā ieauta. Pirmoreiz es nojautu, ka rupjums bij saminis smalkumu. Ko es tur varēju atriebt, ko izlīdzināt? Es jau pati biju tik liela kā papa kāja!”

- „Un vienu lielu mācību es smēlos pirmoreiz savā sāktā mūžā, ka nedrīkst izrādīt savas patiesās sāpes, jo par tām mēdz smieties. Tikko četrus gadus veca palikusi, es zināju, ka ir jāliekuļo un citādi jāizliekas, nekā patiesi jūt.”

Aspazijas mātes brālis *Zāmuels*

Zāmuels Freimanis (1847 -1903) dzimis Ūziņos "Būdnieku mājās". Tēvs - *Dāvus Freimanis*. Māte - *Trīne Librehta*. Sieva *Katrīne Librehta*. Laulībā piedzimuši 3 bērni - *Anna Blaua* (1881 – 1969), *Dāvids Freimanis* (01.05.1876. - 03.03.1967.), *Helēna Nīmane* – (1893. – 1977). Zāmuēļa Freimaņa meita ir Helēna Nīmane, dzimusi Freimane – Aspazijas māsiņa (dr. Jēkaba Nīmaņa dzīvesbiedre). Aktīvs sabiedrisks darbinieks, Ūziņu pagasta vecākais, piedalījies 1.dziesmu svētkos 1873.gadā no Ūziņu pagasta Būdniekiem.

Latviešu Avīzes Nr.8. (24.02.1888.) ziņo, ka - „*Sudraba medaļu, ar uzrakstu par „uzcītību”, Staņislava bantē pie krūts nēsājamu, ir dabūjusi šāda persona: bijušais Ūziņu pagasta vecākais Zāmelis Freimanis.*”

Mēnesīte

Dabas tēlojums gadalaiku dažādībā kļūst par Aspazijas mākslas neatņemamu sastāvdaļu. Skaidrie ziemas vakari, kad vecās mājas logā iespīd pilnmēness, un šķiet – „*mēnesī sēd meitiņa uz sudraba krēsliņa, pati vienā sudrabā, un nu es zināju: tā bija mēness paša meita, Mēnesīte, kura veda zvaigžņu saimniecību un kurai karājas pie jostas debess atslēdzīņas. Es iedomājos sevi pašu Mēnesītes lomā un gribēju to pakal tēlot.*”

Mēnešnakšu redzējums rada arī vienu no viņas visspilgtākajiem dzejoļiem „Mēness starus stīgo”

Mēness staru stīgo
Dzelmē dzidrajā,
It kā balsis mani
Turp aicina:

Nāc man līdzi, dodies
Plašā tālumā
Ļaujies sevi aizvest
Nāru laiviņā –

Buras tīra zelta,
Irklis sudrabvīts,
Zvaigznes ceļu rāda,
Vada Auseklīts.

Nāc man līdzi, es zinu
Malu laimīgu,
Tur, kur mēness sastop
Saules meitiņu,

Tur, kur stars ar staru
Liesmās vienojas,
Tur, kur gars ar garu
Jūtās satiekas!

Zemes ilgošanās
Tur kā migla klīst ...
Mūžam nebeidzama
Gaismas straume līst.

*Mēness starus stīgo
Dzelmē dzidrajā...*

*It kā balsis mani
Turpu aicina.*

Mācības

ASPAZIJA SKOLAS GADOS. [1874-1884],
JELGAVA

- **1874.-1875.** mācās Zaļās muižas pagasta skolā
- **1875.-1881.** mācās Jelgavas Dorotejas meiteņu skolā
- **1881.** Mācās Jelgavas Trīsvienības sieviešu ģimnāzijā.
- **1881.- 1886.** pašizglītības laiks „Daukšās”

-
- ① *„Mājā pārbraukusi, es stipri saslimu, jo karstā dienvīdū biju iebridusi dīķī zināmā laikā: man bija kauns mātei par visām nebūšanām stāstīt, un domāju, ka nu uz visiem laikiem būšu tīra un glīta. Bet iznāca otrādi. Ar pūlēm tikai aizvilkos istabā un ar lielām sāpēm sagulēju trīs mēnešus. Ārstu arvien veda no Jelgavas, un ar pūlēm tikai mani izglāba.”*

Jelgavas Doretejas meiteņu skola

Skolā viņa iepazīstas ar pasaules klasisko literatūru, vēsturi, daudz lasa. No literārajiem varoņiem viņai vistuvākie kļūst Šillera, Bairaona, Lermontova cīnītāji par brīvību, lepni, cildeni un neatkarīgi raksturi. Debesis zemas, gaiss sasmacis. Izlauzties! Dumpoties! Aizbēgt no mājām! Aiz spītības badoties! Neprātīgi apprecēties! Neprātīgi alkt! Pēc brīvības, pēc izglītības, pēc piepildītas sievietības! Pēc tiesībām uz garīgu dzīvi! Dinamika. Patoss. Temperaments. Lepnība. Talants. Ar nacionālu pašapliecināšanos vien Aspazijai ir par maz. Laiks prasa sintezēt nacionālo ar vispārcilvēcisko. Vēlāk to izdara Rainis, sevišķi savā dramaturģijā. Taču tā saucamās rainiskās dramaturģijas aizsācēja ir Aspazija, kuras lugas savukārt sakņojas šilleriskajās un baironiskajās tradīcijās. „*Savu tautu dziļi mīlu, esmu karsta nacionāliste. Taču pilsoņu mērķi ir par maz,*” kādā intervijā 1932. gadā Aspazija saka.

JELGAVAS TRĪSVIENĪBAS SIEVIEŠU ĢIMNĀZIJA

ASPAZIJA 16 GADU VECUMĀ

„Man, mazai skuķītei, bij kauns, ka visi runā par mīlu, un es īsti nezinu, kāda tā mīla ir un kā to iesākt. Kāpēc mani neviens nemīl?”

Rudenī turpinājām skolu, un mums jau radās savi kavalieri... Tie mūs nokristīja: mani par kalnu rozi un [manu draudzeni] par lejas liliju.

Nāca atkal vasara... Es klejoju pa mūsu mežīņu, un te nu kādā jaukā dienā radās man kavalieris: kaimiņu dēls no S. Mājām C., vēlākais pagasta bankas direktors. Mēs jau agrāk bijām satikušies savstarpīgi ciemodamies, jo viņš arvien atrada iemeslu pie mums iegriezties. Viņš nāca pļaut mūsu sienu, un man tad arvien bija jānes viņam palaunadzis. Vecā tante, kas pie mums dzīvoja, māti uz to skubināja: „Lai meitēns iet, lai viņš ieskatās, vēlāk apprecēs.” Pats C. Tiešām izlietoja katru brītiņu man zem galda spiest roku un citāja man Heines dzejoļus. Mani pašu viņš bija iesaucis par teiksmaino Loreleju, un kā lai nu man tas nebūtu patīcis! „Tu esi pumpurs, un man pumpuri patīk. Bet tu nekad par saimnieci nederēsi, tu esi mīļāko tips. Kad man kritīs lielā loze, tad es ar tevi aizbēgšu no večiņiem uz Monako, un tu spēlēsi markīzes lomu.”

Žano Mencendorfs: „Tā kā es neatbilstu visām cienījamās dāmas prasībām un Jūsu ilgām pēc zilās puķes, uzskatu per labāku savas dienas beigot aukstajos A upes ūdeņos. P.S. Lūdzu atdot man Lesinga kopotos rakstus.”

Ērgelnieks no Rīgas.

Iesvētības Jelgavas luterāņu baznīcā. Mācītājs Zēzemans izsniedz piemiņas zīmi: „Turies drošu prātu, mans dēls!”

1883.

ELZA

Šaubas gandrīz vai nepazīst;
Savas taisnības apziņas pārpilna;
Vienmēr sajuta sevī spēku,
talantu, skaistumu;
Vajadzība valdīt sabiedrībā,
sagrozīt galvas, pierādīt savu
pārākumu katram un visiem,
Pirmo skūpstu izbauda 12 gadu
vecumā.

JĀNIS

Visu laiku šaubās;
Pastāvīgi sūdzas pats sev par
savu vājumu, slinkumu, spēju
trūkumu;
Par mīlestību vēl tikai sapņo...

„Kad es aizgāju no skolas, kuru neļāva tālāk apmeklēt, man pietrūka jebkuras garīgas barības, vajadzēja uzreiz apstāties, un man taču tā bija nepieciešama attīstība.

„Es izjutu šausmīgu tukšumu un, palīdzību meklējot, sāku mācīties latīņu vokābuļus. Kad tas nelīdzēja, ķēros pie karbolskābes.

Kad arī no tā nekas neiznāca, nāca juteklība un maldināja mani. Par visu toreizējo dzīvi esmu piekrāpta, briesmīgi piekrāpta.”

Pirmās publikācijas

Kopš 1879.gada (14 gadu vecumā) pati sāk sacerēt romantiskus dzejoļus vācu valodā.

1884.gada 13./25.aug **ustā** raksts par Viljama Šekspīra lugas „Venēcijas tirgotājs” izrādi, kurā kā aktrise piedalījusies arī pati Aspazija.

1887.gadā „Dienas Lapā” publicēts pirmais dzejolis „*Jaunā gadā*” ar pseidonīmu Aspazija.

Aspasija (grieķu: Ασπασία, 470—400 p.m.ē.)

Labs padomdevējs ir mājskolotājs filologs **Kārlis Jansons**, kas dod savai audzēknei zināšanas filozofijā, klasiskajā literatūrā un drāmas teorijā, kā arī pievērš viņu latviešu tautas kultūrai.

Nākamajai dzejniecei tuvs kļūst G. Merķeļa „Latviešos” izteiktais protests, viņa vērīgāk ielūkojas tautas senatnē un iemīl Ausekļa un Pumpura darbus. Tieši Kārlis Emīls Jansons pirmoreiz nosauc Elzu par Aspaziju. Milētas hetēras vārds tad arī kļūst par nākamās dzejnieces pseidonīmu.

Kādā vēstulē Kārlim viņa raksta: „... lai visu manu zeltaino matu svētība līst pār Tevi. Šeit es pielieku klāt arī vienu naktsvijoli. Kā mēs tās kopā plūcām un kā tās naktī smaržoja..“.

Kārlis ir arī iniciators Aspazijas un viņa jaunākā brāļa Roberta bēgšanas mēģinājumam uz Jelgavu, lai tur viņa mācītos par aktrisi.

Perikls, antīko Atēnu politiskais darbonis un viņa otrā sieva - Aspazija

Nosauca sevi Atēnu valdnieka Perikla (kura laikā demokrātija un kultūra sasniedza augstākās virsotnes) draudzenes Aspazijas (Mīlētā) vārdā. Neaptverama uzdrošināšanās – sieviete ir līdztiesīga radīt, būt rakstniece, dzejniece. Nevis Raiņa stutētāja, bet līdzvērtīga Rainim. Mēs šodien sakām – Rainis un Aspazija, nevis Rainis un viņa Aspazija. Līdz mūsdienām ir atnācis Aspazijas lielais gars. Viņa iedibināja idejas, kas palīdzēja rasties modernajai sievietei.

- ◎ *„Mana vārda diena – Aspazija, jeb īsināti – Asja ir mana īstā dzimšanas diena. Šis vārds radās piepeši un īsā acumirkļī. Un nejaušībai bija arī klāt humora piemaisījums. Bet tomēr tam bija sava priekšvēsture.“*

-
- – Aspazija izdomā, ka grib būt brīva un dzīvot Rīgā. Paņem no mājām lietas, kas viņai nepieder, un mēģina uzsākt patstāvīgu dzīvi Rīgā. Viņa ir pārkāpusi tabu. Vecāki nedrīkstēja ar to samierināties un piespieda meitu atgriezties mājās un glābt godu, izdevīgi apprecoties.

„Brūtgāni brauca no tuvienes un tālienes. Un kāpēc gan nebraukt? Divsimt sešdesmit pūrvietu lielas mājas ar visu iedzīvi un daiļa, izglītota meita piedevām.

Saprotama lieta, ka man pie šiem braucējiem un manas rokas tīkotājiem nevarēja būt nekādas simpātijas. Tie bija praktiski zemnieku ļaudis, diezgan neveikli un arī maz attīstīti. Garīgās attīstības ziņā es par tiem taču stāvēju nesalīdzināmi augstāku. Arī ārējās estētikas ziņā tie mani nevarēja

- *apmierinātr, jo es jau biju pilsētas kultūras cilvēks un zināmā mērā pat aristokrāte. Tas bija paskolots lauku „švīta” tips ar „smalkām manierēm”. Šis precinieks bija kāds Vīlis Valteris no Volguntes pagasta. Savā laikā viņš bija apmeklējis Jelgavas reālskolu, bet vēlāk ticis par prāvu (ap 200 pūrvietu lielu) māju īpašnieku un ķieģeļu cepla akcionāru.”*

Ar Maksi Vilhelmu Valteru (1857- 1932)

Populārākā Aspazijas dzīves leģenda vēsta, ka vecāki pārlietu vėlējušies meiteni izprecināt, lai viņai būtu nodrošināta dzīve.

1886. gada 2. jūnijā viņa apprecējusies ar *Vilhelmu Maksi Valteru*, kas sācis saimniekot “Daušās”.

Mājas izputējušas, turklāt Aspazijas vīrs un tēvs tajā vainojuši viens otru. V. M. Valters 1892. gadā emigrējis uz Ameriku, kļuvis par turīgu, cienījamu cilvēku un līdz mūža galam gaidījis ierodamies savu sievu. Pirmās laulības iziršanā svarīga loma ir trimdai, noslēpumam, slimnīcām.

Savu lomu izpildījis (izputinājis mantu un devis precētas sievas sociālo statusu), nevēlamais pirmais vīrs nozuda, lai atbrīvotu ceļu Aspazijas likteņa piepildījumam: aizbrauca kaut kur, nezin kur, it kā uz Ameriku, un neviens par viņu vairs neko nav dzirdējis.

Aspazijas pirmais vīrs bijis alkoholiķis un, izputinājis mantu, pametis sievu, bet Aspazija jau tolaik bija sevi apzinājusies kā radošu personību un uzstādījusi dzīves mērķi – tapt par dzejniecei. Kāda gan dzejniecei lauku saimniecība?

Lai izput! Aspazija nemaz tik ļoti šo laulību saglabāt nav centusies, taču no otras puses – kaut kādā mērā viņai šī savienība bijusi izdevīga, jo tajā laikmetā precētas sievas statuss deva vairāk “piedienīguma”. Jā, tajā dzīves periodā vājš, nederīgs un dzerošs vīrs viņai bija izdevīgs, jo tādām nevajadzēja atskaitīties, tādu varēja neņemt vērā...

Arī laulību slēgšanas apstākļi un kopdzīves laiks ar *Maksi Vilhelmu Valteru* (viņas 1. vīru), nekritiski paļaujoties vienīgi uz pašas Aspazijas atmiņām, joprojām tiek interpretēts viennozīmīgi. Neviens vairs nepateiks, kā bijis ar Aspazijas pirmajām laulībām, cik patiesības mēs zinām.

To pierāda arī 1932.gada pavasarī līdz Latvijai atnākusī ziņa par Vilhelma Valtera pazušanu Filadelfijā, kad laikrakstā „Pēdējā Brīdī” (1932.27.aprīlis, nr.93) parādās gan Aspazijas, gan Viļa Valtera māsas versija par šīm laulībām.

Nu jau skandalozais psihoterapeits *Viesturs Rudzītis* par Aspazijas uzbudināmību un seksualitāti:

„Aspazijas psiholoģiskās problēmas pastarpināti saistītas ar tā dēvētajām pirmās nakts tiesībām Latvijā. Kas notiek laulībā pēc tam, kad sieviete vai nu saskaņā ar pašas gribu, vai pretēji tai bijusi barona mīļākā?” Aspazija ar dramaturģijas palīdzību psiholoģiski atrisina savas mātesmātes problēmu. Lugās viņa runā no savas mātes un vecmāmiņas pozīcijām. Izskan jautājums – kāpēc pasaule tik netaisnīgi izturējusies pret manu māti?! Aspazija raksta: „*Sāpes un dusmas nogūlās kā pirmie padibeņi manā jaunā dvēselē, no kuras tās netika nekad ārā vestas.*”

Aspazijas dzimtas koks, pagātnes rēgi

Muižas kalpones, kamēr tur kalpoja, ieguva iespaidus par „smalkām manierēm” un dzīves standartu, uz kuru varētu tiekties savā dzīvē. Viņas nevarēja nejusties kulturāli stipri pārākas par zemnieku būdās palikušajiem brāļiem. Un šis pārākums un zināšanas attiecās arī uz seksuālo dzīvi. Kā šīs sievietes varētu būt jutušās, kad bija spiestas precēties – ar savas kārtas puisiem un visu to kultūru, ko tie pārstāvēja? Ar kādām jūtām tās atstāja muižu un vīriešus tajā, koptus uz izglītotus, un gan jau ne tik reti arī iemīlēt pagūtus. Es nevaru iedomāties šo „muižas freileņu” vīrus kā brīvus no greizsirdības un pazemojuma, kas kombinācijā ar viņu sievu ļoti iespējamo riebumu pret „mužikiem”, ar kuriem jādala arī gulta visu atlikušo dzīvi, radīja milzu atsvešinātību starp vīru un sievu. Turklāt par to nedrīkstēja runāt, tas bija noslēpums galu galā, arī tad, ja visi šo noslēpumu zināja.

Aspazijas *divcēlienā „Zeltīte”* tiek izspēlēts fināls stāstam, kurš varētu būt sācies laikā, kad vēl spēkā bija „pirmās nakts tiesības”. Izveidojas ļoti ticama versija par Aspazijas mātes vecākiem. Tā iekļauj sevī baiso varbūtību, ka Dāvja Freimaņa pirmā sieva Lavīze Neiberga nav mirusi dabīgā nāvē...

Tas varētu atklāt Aspazijas un viņas mātes dziļo traģēdiju. Šeit arī varbūt varētu rast skaidrojumu tam, kāpēc viņas abas visu mūžu bijušas emocionāli tik cieši saistītas.

Cīņa par sievietes tiesībām. Noslēpumui, par kuriem neiedomājoties, visa šī cīņas jēga var palikt nesaprotama.

Drāma *„Atriebēja”*, *„Torņa cēlējs”*, luga *„Zaudētās tiesības”*.

„Atriebēja”

Viņai ir tikai 18 gadu, kad viņa sacer prozas drāmu „*Atriebēja*”. 1888.gadā Aspazija iesniedza Rīgas Latviešu biedrības lugu konkursā drāmu „*Atriebēja*” (sarakstīta 1987.gadā) un ieguva pirmo vietu, bet cenzūra neatļāva lugu izrādīt. Viņa ir soģe vecajam laikam: „*Šurp, pagājība, man priekš vaiga, / Es tagad tevi tiesāšu!*” un aicina sev līdz uz jaunu nākotni: „*Ak, tik vienu karstu sirdi, / Kura nākotnei vēl tic!*”. Ar visu savu būti viņa ir jaunstrāvniece, t.i., pieder kustībai, kas sevišķi plaši izvērtās 90-os gados un cīnījās par demokrātiju un sociālismu, cilvēku tiesībām un brīvību un – Aspazijas gadījumā it īpaši – sievietes tiesībām.

Skats no Aspazijas lugas «Atriebēja» un iespējamie lugas prototipi

Lugas „ATRIEBĒJA” prototips	Lugas tēls
ASPAZIJA	SIDONIJA
DĀVIS FREIMANIS	STEFANS RĪDERS
MARGRIETA ROZENBERGA	ERNA
DĀVIS ROZENBERGS	ARNOLD VAN HAINDRICH
TRĪNE LĪBREHTE	MIRUSĪ STEFANA RĪDERA SIEVA
LAVĪZE NEIBERGA	AGATE
VILHELMS VALTERS	VENDIŅŠ

Dzīve Jelgavā

Aspazija kopā ar vecākiem un brāļiem un māsu pārcēlās uz Jelgavu, kur strādāja dažādus darbus, mēģinot uzturēt ģimeni. Aspazija strādājusi par mājskolotāju no **1892.gada līdz 1893.gadam**

„Bet kādi tad nu īsti šai laikā manas dzīves saturs, manas dzīves gaita un ritums pēc ienākšanas Jelgavā? Apmēram vienu gadu tas diezgan nenoteikts. Pa to laiku gan mācījos, gan meklēju darbu, gan palīdzēju vecākiem māju darbos un māju saimniecībā.

Vispirms mēģināju turpināt savu izglītības gaitu. Nopirkām kādu pavecu „flīgeli”, uz kura tad vingrinājos klavieru spēlē. Mācība bija jāpārtrauc naudas trūkuma dēļ. Par stundām bija jāmaksā 3 rubļi mēnesī, un man šīs naudiņas vairs nebija. Bija jāpieņem vieta. Bet mūzika un lasīšana bija, tā sakot, tikai manas dzīves estētiskie un daiļie brīži. Daudz laika un daudz spēka paņēma dzīves praktika un proza.”

„Kraukļos”

Aspazija strādājusi par mājskolotāju no **1892.gada līdz 1893.gadam** „Kaukuļu” mājās, kas piederēja Drieliņu pusmuižas rentniekam Rikveilim. Aspazija labprāt sēdējusi laivā un raudzījusies ūdenī. Arī pie lielā akmens gravas malā dzejniecei bijusi tīkama atpūtas vieta. Te viņa sacerējusi pazīstamo dzejoli „*Mēness starus stīgo*”.

„Kraukļos” tapa poēma „*Saules meita*”. Šeit Aspazija izstrādājusi lugu „*Vaidelote*” un, pēc vairākkārtējas pārstrādāšanas, te tapusi arī luga „*Zaudētās tiesības*”. Šī luga pavēra viņai ceļu uz Rīgu.

Pēc kāda laika Aspazija iemīlas mazkrievu virsniekā Kucevalovā – ļoti skaistā, romantiskā vīrietī ar labu balsi, kurš mīl dzeju. Kad, atgriežoties no lauku mājām, sastop Kucevalovu ar citu sievieti, Aspazija atkal iekšēji salūst. Kā uzvedas Kucevalovs? Viņš ļoti pazemo otru sievieti, kuras dēļ nu Aspazija zaudē pret viņu jūtas. Un tad Aspazija nostājas jaunās sievietes pusē – tas ir neaptverami, ka vīrietis var pazemot! Ar savu rīcību Aspazija parāda, ka spēj novērtēt cilvēciskās jūtas, ne tikai savas privātās emocijas.

Rīgā

1893. gadā viņa devās uz Rīgu, kur strādāja Rīgas Latviešu teātrī par koristi un nodevās žurnālistikai un rakstniecībai.

1893.gada oktobrī Aspazija sāka strādāt Rīgas Latviešu teātrī. Ievērību guva Aspazijas prologs Rīgas Latviešu biedrības 25 gadu jubilejas sarīkojumam. Latviešu literatūrā Aspazija kļuva pazīstama **1894.gadā** ar lugām „*Vaidelote*” un „*Zaudētās tiesības*”.

Aspazija un viņas vīrieši

Aspazijas tēvs Dāvis Rozenbergs

Kārlis Emīls Jansons

Roberts Jansons

Vilis Maksis Valters

Krievu armijnieks Kucevalovs

Jānis Asars

Jānis Ozoliņš

Janis Jansons Brauns

Klāvs Puriņš u.c.

Izstāstīt stāstu par Aspaziju bez Raiņa nav iespējams

ASPAZIJA, PRETSKATĀ LĪDZ
KRŪTĪM. [1894. GADS]

.PIRMO REIZI PUBLICĒTS "SAIMNIEČU
UN ZELTEŅU KALENDĀRĀ 1894.
GADĀ." 1894. GADS

1894.gadā lugas
„*Vaidelote*” pirmizrāde.

- Aspazijas un Raiņa pirmās tikšanās un iepazīšanās datums – 1894. gada 18. (30.) janvāris, kad lugas „*Vaidelote*” autore Aspazija ierodas pie „Dienas Lapas” redaktora Jāņa Pliekšāna. Dienu vēlāk avīzē publicēti viņas dzejoļi „*Mūsu mīlestība*” un „*Nirvāna*”, bet vakarā – „*Vaidelotes*” pirmizrāde, skatītāju vidū un gaviļnieces sveikšanā klātesot arī tam, kura dzejnieka vārdu „Rainis” vēl nav dzirdējis neviens.

- „Vaidelotes” Mirdza – Dace Akmentiņa, kuras „ģenialitāte apvienoja visas nianšes un pakāpes, kādās vien var dvēsele izpausties tēlojošā mākslā un kas ir dots tikai liela stila retiem māksliniekiem”, uz lugas pirmizrādi Aspazijai dāvājusi savu foto ar veltījumu. Saglabājies arī fotouzņēmums ar Jūliju Skaidrīti Asjas lomā – viņa uz pirmizrādi varējusi ierasties, tikai riskējot „pret ārsta nosacījumiem”.

Foto ar veltījumu, goda karte, zelta aproce, gredzens un mazs vijolišu groziņš

1894.gadā lugas „*Vaidelote*” pirmizrāde. Latviešu pirmais romantiskās drāmas augstvērtīgais paraugs ir Aspazijas luga ”Vaidelote”, kurā tēlota sievietes pašprietiekamības un pašcieņas atmoda, izjūtot mīlu kā spēku, kas rosina garīgi pilnveidei. Aspazija savus varoņus - karaļa meitu Mirdzu, svētnīcas priesterieni Asju un kunigaikšti Laimonu - atklāj izvēles situācijās, kad ikviens no viņiem

spiests izdzīvot polāras izjūtas, sākot no uzticības, piedošanas, upurēšanās un altruisma jūtām līdz vilšanās rūgtumam, naidam, atriebības tieksmēm. Ar ”Vaideloti” Aspazija, kā to pamatoti ir uzsvēris T. Zeiferts, kā pirmā latviešu rakstniecībā rada augsta stila vēsturisku drāmu - analogu franču klasicisma drāmām, vācu ”Sturm und Drang” un romantisma perioda lugām.

Ir zināms arī pirmās vēstules tapšanas laiks – 1894. gada 4. februāris. Būtiska Aspazijas vēlāk rakstīta piezīme 1894. gada 18. (30.) maija Raiņa vēstulei, „kad viss ir kā brīnumjauks sapnis”:

„Manas domas bij tās, ka tādiem cilvēkiem kā mums ar Raini labāk vajadzētu palikt tikai draugiem. Bet dzīves apstākļi tomēr piespieda rīkoties citādi. Raini arestēja, un viņu vajadzēja glābt. Tagad sakās tā lielā mīla, kas līdzīga mātes mīlai un kas prasa uzupurēšanos un sevis ziedošanu.”

Abu sarakste liecina par intensīvu garīgu saikni, abpusēju fascināciju un radošu sadarbību, kā arī mokošām greizsirdības un literāras sāncensības jūtām.

Pirmos desmit gadus Rainis un Aspazija dzīvoja apbrīnojami – mīlestībā, savstarpējā pašai dziedībā. Un mīlestība bija ļoti pilnīga visās tās izpausmēs. Tā nebija nekāda teorētiskā mīla. Tā bija īsta, emocionāla, vētraina, miesiska, traka mīlestība.

1894. gadā J. Pliekšāns iepazinās ar Elzu Valteri - dzejnieci Aspaziju, kas jau tolaik bija populāra dramaturģe. Šī tikšanās radīja pavērsieni dzejnieka dzīvē - Aspazija atklāja dzejnieku Raini un lika viņam noticeēt, ka vientulībā rakstītā dzeja ir īsta māksla. No pieklājīga un iestīvināta jurista un žurnālista Rainis pārtapa par revolūcijas dzejnieku.

Rainis Rīgā 1894. gada 4. (16.) februārī

Augsti cienījamā jaunkundze!

Ar Jūsu laipnu atļauju šodien gribēju ievietot „D[ienas] L[apā]” kādus no Jūsu dzejoļiem, bet neiedrošinājos viņus parakstīt uz savu galvu. Ļoti lūdzu kādās rindiņās paziņot man Jūsu vēlējumu. Saņemat manu sirsnīgu pateicību par laipno atvēli; man būs sevišķi patīkams pienākumspateikties Jums arī vēl personiski un parunāt par mūsu veikalu.

Ar augstcienīšanu,
Jūsu Pliekšāns.
Rīgā II/4/94.

Aspazija Rīgā 1894. gada 20. maijā (1. jūnijā)

Rīga, 20-tā maijā 1894.

Ak, mīlākais, mīlākais!

Divas vēstules jau saplosīju, kuras Tev gribēju rakstīt, un arī trešā nemaz neiznāk, kādu īsti gribētu rakstīt. Es nevaru un nevaru šodien atsvabināties no sentimentālisma, kurš man gan nāk retāk virsū, bet totiesu jo briesmīgāki. Es nevaru vairs bez Tevis dzīvot, glāb mani, aiznes mani prom no visas šās pasaules un šiem ļaudīm, kādēļ mums jādzīvo šķirti, kādēļ es nevaru būt pie Tevim, tikai pie Tevim! (te jau es atkal gribu plēst kopā trešo vēstuli, bet lai paliek, citādi neiznāks nekāda) Visas šās nelaimīgās reakcijas cēlons ir šaubas. Vai ir patiesi mīlestība, vai nav tikai fi ziska kaislība? Kamdēļ Tu mani mīli un ne citu? Varbūt Tu bijī tādā jūtu stāvoklī, kur Tu būtu mīlējis kaut kuru, kas tikai sieviete? Varbūt Tu aiz pārmaiņas gribi iesākt kādu mazu romānīti, tad labi, es esmu mierā, mēs to spēlēsim kādu laiku, kamēr abi atkal apniksim. Apdomā visu labi, pārbaudi sevi un tad saki man to tikpat atklāti, kā es ar Tevi runāju. Neņem man ļaunā šīs šaubas,

-
- man jātiek par visu skaidrībā. Tu prasi manu dvēseli, vai Tev nepietiks ar manu miesu? Apžēlojies, atbildi, atbildi man uz šo jautājumu, neapmelo sevi un mani. Manu dvēseli – vai Tu arī zini, ko Tu ar to prasi? Man nemaz līdz šim viņas nav bijis, jutekļi, fi ziska kaislība,¹ dzenulis pēc romantikas ir manas būtes sastāvs, mīlestību, pēc kuras līdz šim ilgojos, par kuru rakstu, to es pate līdz šim vēl neesmu sajutuse. Dvēsele? Es domāju un domāju, un nespēju viņu saprast. Kas gan ir dvēsele? Varbūt tikai mīlestībai iespējams viņu modināt it kā pie Undīnes². Vai Tu arī zini, ko Tu no manis prasi? Tad arī Tev man viss jādod, visa Tava dzīvība, visa nākamība, katra jūta, katra doma, katris upuris, ko vien tikai prasu, ka Tev nav tiesības uz savu pašu dzīvi, ka Tu mani nedrīksti nekad atstāt, jo citādi – Bet vai tā ir dvēsele, kad es tā runāju, ne, ne! Kāds tumšs, naidīgs daimons vēl iekš manis karo ar šo uzaustošo dvēseli – tas ir egoisms. Nē, mīļākais, nē. Es no Tevis nekā neprasu, it nekā, bet Tev atdodos sevi visu. – Es Tevi mīlēšu, kamēr Tu mani mīlēsi, es Tevi mīlēšu arī tad, kad Tu mani vairs nemīlēsi, tad es gan tālāk vairs nespēšu dzīvot, bet es Tev nedusmošu, mana dzīvība lūzīs, bet es Tevi mīlēšu... Vai tā ir dvēsele?

1894.

1897.

- Cik Tu esi cietuse, mans nelaimīgais, slimais bērns! Tik daudz mīlestības, kā lai es to panesu, es neesmu to pelnījis. Es tikai šo vakaru dabūju Tavu vēstuli; un es, nelaimīgais, nevaru tikt pie Tevis ne šodien un ne rīt, nevaru apskaut Tavus ceļus un atdot sevi Tavās rokās. Es nevaru tikt vaļā un Tevi apmierināt. Ko lai mulķis papīrs Tev saka? Esi laba, mana dvēsele, taupi sevi, nedari mani nelaimīgu, nekas jau nav noticis, Tev jābūt man atkal mīļai un jautrai.

Tiklīdz es esmu brīvs, es steidzos pie Tevis, es nevaru citād[i]; ja es tā nedaru labi, tad raksti man un es palieku mājās, un rakstu Tev vēstuli. Esi laba, esi laba, mana sirds, nemoci sevi un mani, vai nav diezgan moku, ka mēs neredzējāties, un Tu vēl rūgtini sevi ar domām. Esi atkal mīļa, nekas ļauns Tevi nedrīkst aizskart, Tev vajaga būt manai saulei. Esi mīļa, esi mīļa, saki, kas man jādara, varbūt tomēr labāk jāraksta. Esi mīļa, mana dzīvība, mana dvēsele, Tev jābūt manai dvēselei.

Vēstuļu materiāls
devis vielu Saulcerītes
Vieses un Jūlija Bebriša
dokumentālajai drāmai
*„Zvaigzne iet un deg,
un...”* (teātrī 1967,
grāmatā 1969),

Malaya

Mane nishki, unthi...
ke dardana, se nipalgi...
neppelji neka...
japatapi, Tew pi...
Ka pete man...
Le Guandi...
Ke omayi, Tu...
Man nlt...
pu...
Jomni...
uf...
d...
D...

MS

Augels...
Nid...
kungs!

Ja...
ad...
sed...
t...
d...
res...
kaj...
am...
F...
p...
f...
p...

Augel...
d...

E. K...
d...

N...
fu...
t...
l...
l...
k...
u...

ke dardana, se nipalgi...
neppelji neka...
japatapi, Tew pi...
Ka pete man...
Le Guandi...
Ke omayi, Tu...
Man nlt...
pu...
Jomni...
uf...
d...

mann...
S...
gals...
f...
l...
T...
a...
i...
t...
m...
o...
u...
e...
l...
h...
i...
u...
e...
h...
s...
e...
h...
s...
e...
h...
s...
e...
h...
s...

July 4, 1906
Cash
Post
Office

Ar Raini

Raiņa parādīšanos Aspazijas dzīvē nosaka viņas vilšanās.

Iepriekšējā mīlestība Aspaziju salauza. Dzejniecei tagad vajadzēja pavisam ko citu – viņa to nu pamanīja - nekādu vīrieti, caurām zeķēm, vadmalas svārciņos – Raini, „Dienas Lapas” redaktoru. Garīgi sapildītu, lielu bērnu, kurš vēl neprata sevi sakārtot. Viņš staigāja mierīgs... Un Aspazijā raksta: *“Es iemīlēju viņu kā vīru, kā tēvu un kā dēlu.”*

Šai mīlestībai Aspazija nolēma kalpot visu mūžu. Viņa sāka veidot savu dēlu. Rainim patika rūpes un saudzība.

Aspazijai un Rainim bija daudz intelektuālu un dvēselisku saskarsmju, tomēr katrs dzīvoja patstāvīgu dzīvi. Aspazija neapšaubāmi atklājas kā sievišķīgi emocionālāka, izjūtās bagātāka, vienlaikus būdama viengabalaināka un izpausmēs tiešāka par savu ģeniālo dzīvesbiedru. Šī divu gara milžu sarežģītā, pretrunīgā, brīžam laimīgā, brīžam traģiskā simbioze vēl ilgi būs daiļrades psihologu pētījumu un apbrīnas objekts.

-
- ◎ 1895.gadā izrādītas Aspazijas lugas „*Neaizsniegts mērķis*” un „*Ragana*”, kurās aizstāvēti sievietes patstāvības centieni un maksimāli sakāpināts protests pret apspiestību.

Liels un Mazais Pūks, Iniņš un Iniņa, puisītis un māmiņa – tā viņi viens otru visbiežāk sauca.

*„Es un tu.
Krīt upe no kalna augšienes,
Un bezdibens gaida: ”Te esmu es!”
Augstums ar dziļumu:
Es un tu.”*

Raiņa iepazīšana būtiski ietekmēja Aspazijas sabiedrisko uzskatu attīstību un pāriešanu jaunstrāvnieku pusē.

1895.gadā Aspazija no Rīgas Latviešu teātra aizgāja un sāka piedalīties jaunstrāvnieku sabiedriskajā darbībā. Aspazija dzejā izsacīja jaunstrāvnieku uzskatus par literatūras galveno uzdevumu – sabiedrības attīstības ietekmēšanu.

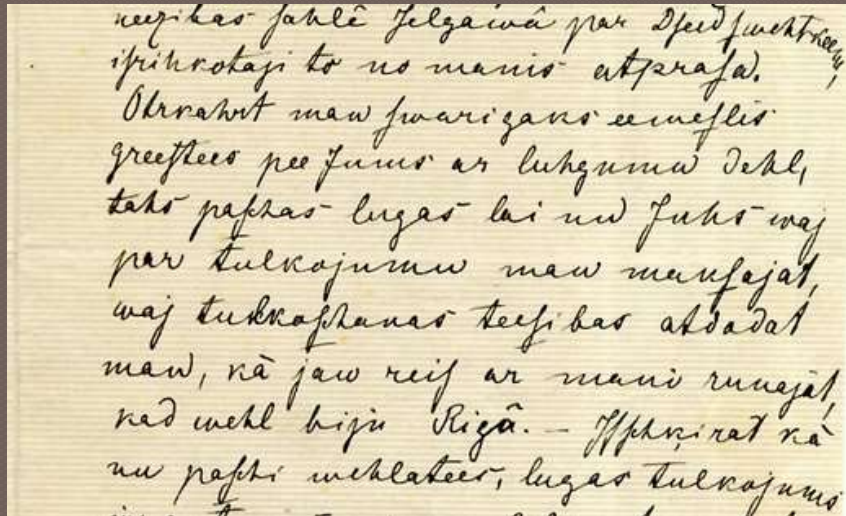
Aspazijas dzejas temperaments

Uguns un vētras straujums ir zīmīgs viņas dzejas temperamentam. Vairākos viņas dzejoļos virsrakstā atrodam vārdu nemiers, kas tekstā allaž saistās ar uguns un vētras simboliem. „*Ar degošām kurpēm*” Aspazija steidzas „*Pa tagadni pāri!*”, viņā pašā deg „*vulkānliesmas*”, viņa lūdz vētru pacelt viņu augstu, lai tā „*saules karstās liesmas / Līdz galam izdzertu*”, karstā uguns viņā nedrīkst apdzist, „*degošas ogles*” kaist viņai pirkstos, viņa pati ir „*uguns liesma*” un padebešos iešaujas „*kā zibens*”.

1896.gada nogalē Aspazija kopā ar Raini aizbrauca uz **Vāciju** un apmetās Šarlotenburgā (Berlīnē).

1897.gada sākumā sakarā ar Raiņa vecākās māsas nāvi abi atgriezās Jelgavā.

Aspazijas vēstule Arvedam Bergam. Jelgava, 1896. gada 31. janvāris.

neapņemas jebkādu atbildību par šīs vēstules
izpildinātājiem to no manis atpazīstot.
Otrkārt man jāpaziņo, ka es neesmu
griešies pie jums ar lūgumu Dehls,
tāpat paprasot lūgāt lai un jūsu vaj
par tulkojumu man manējā,
vaj turklāt manas tiesības atbilst
man, nā jau arī ar manu runā,
nā vēl biju Rīgā. — Jāpziņo, nā
un papri meklēt, lūgāt tulkojumu

Vēstule glabājas jurista,
politika un sabiedriskā
darbinieka Arveda Berga
personas fondā arhīvā.
1896. gada 31. janvārī
Aspazija raksta par lugas
„Zaudētās tiesības” izrādi
Jelgavā, tās tulkojumu un ar
to saistītajiem finansiāliem
jautājumiem. Vēstuli
dzejniece parakstījusi ar
savu dzimto vārdu un
uzvārdu, bet, iekavās
norādījusi literāro
pseidonīmu „Aspazija”.

1897.gada martā Rainis dabūja jurista darbu **Panevežā**, uz turieni tad pārcēlās arī Aspazija

Kratišana Raiņa un Aspazijas dzīvesvietā **1897. gada 25. maijā** (6. jūnijā) nāk kā zibens spēriens no skaidrām debesīm, un Aspazijas ar zināmu humora devu stāstītā epizode, kā viņa toreiz, prokuroram cieši acis skatīdamās, bīstamākos papīrus paslēpusi sev zem svārkiem, jau pieder krietni vēlākam laikam.

Sākās jaunstrāvnieku aresti, apcietināja arī Raiņi. Tolaik izmeklētāju rīcībā ir nonākuši daudzi kompromitējoši materiāli, un velti abi dzejnieki līdz pēdējam cer, ka Raiņa arests aprobežosies tikai ar 26 dienām t.s. Rašmeiera lietā. (Starp citu, sākumā aizdomās turēto personu vidū figurējusi arī Aspazija.)

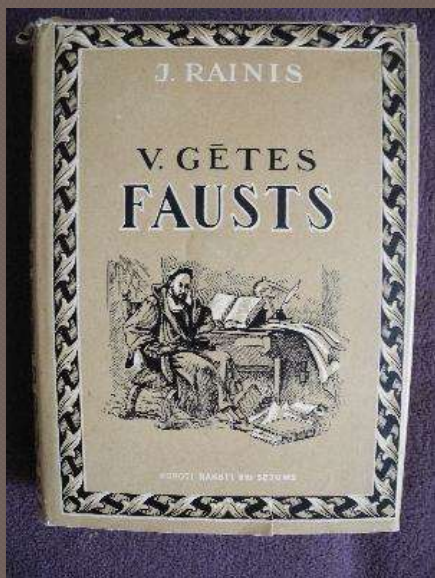
Rainim atrodoties Paņevēžas cietumā, Aspazija katru dienu nes viņam pašgatavotu ēdienu, taču tam līdzās viņai ir vēl viens uzdevums - viņai katru dienu gluži vai jāielaužas kāda zemnieka kartupeļu laukā, kas atrodas pie cietuma un ir vienīgā vieta, kuru Rainis pa cietuma logu spēj redzēt. Aspazija, protams, izpilda šo vēlmi.

Kartupeļu laukam apkārt bija sēta. Un iedomājieties smalko dāmu ar garo kleitu, kura rāpjas pāri šai sētai, lai stāvētu konkrētajā vagā, lai viņu varētu redzēt. Un tad pie tam pirmajā reizē viņa nebija nostājusies pareizajā vagā, un tad viņš viņu rāja - kā tad tu tā... Tā kā ir šīs augstās lietas, bet ir arī šīs absolūti cilvēciskās lietas.

Rainis tulko Faustu

Tagad vēstuļu apmaiņa notiek galvenokārt slepus – visbiežāk ar pārtikas grozu, kurā Aspazija nez arestantam ēdienu, un vienmēr jāpatur prātā, ka lapiņu var pamanīt kāda sveša acs. Pārtikas grozā parasti ir arī loksne lapu no Gētes „Fausta” – tulkošanai kārtējam „Mājas Viesa Mēnešraksta” numuram. Atpakaļ ceļo gan paveiktais „pensums”, gan jautājumi, kas prasa skaidrojumus un paliek Aspazijas ziņā.

Gadās ierastais ritms sašķobās, kā todien: „*Es kļuvu bēdīga, ka vakar Tev neuzrakstīju, es iedomājos, ka Tu uziesi augšā, meklēsi groziņā, bet neko neatradīsi, un tad mans mazbumbulītis paliks bēdīgs, bet es netiku pie rakstīšanas, lai kā arī gribēju. No Tevis arī groziņā nekā neatradu. Bumbulīt, nedusmojies, ka neatbildu uz mazajām lapiņām, šodien es neiešu un rīt arī ne, kamēr „Fausts” būs no kakla nost, manas actiņas arī ļoti sāp, tas tiešām ir izmisums.*” Un vēl tajā pašā vēstulē: „*(..) kā gan es ilgojos pēc Tevis, neizsakāmi, kā es skaitu stundas un katru rītu uzgriežu saulespuķīti.*”

Kamēr Rainis nīka Slobodskā, Aspazija dzīvoja un strādāja galvenokārt Rīgā. Viesturs Jansons uzver, ka te viņai bija sava dzīve: redakcijas darbs, vakarēšana, bohēma. “Dzīves nogalē viņa atzīsies – es bez tās nevarēju! Kāds glāsts, pieskāriens gurnam šajā bohēmā droši vien sniedza Aspazijai seksuālu baudu atšķirībā no Raiņa, kurš mocījās, kā neticīgais būdams spiests klausīties Slobodskas septiņpadsmit dievnamu zvanos – himnu Dievam rītos un vakaros, no kuras viņam vajadzēja norobežoties. Viņš meklēja kādu sarunu biedru, un par Raiņa draugu kļuva nepilngadīgs zēns. Bet Aspazijai vajadzēja šampanieti! Un viņa to saņēma. Domāju, ka šajā posmā Aspazija netaupīja ne savas jūtas, ne naktis un ķermeni.”

Rainis ir izmisis, nomākts, šaubu un neticības nomocīts. Un tad viņš iepazīst Aspazijas spilgto, patiesi lielo personību. Aspazijā viņš saskata to dievieti, pēc kuras ilgojies jau ģimnāzista gados. Aspazijas mīlestība pamodina Rainī dzejnieku, viņa personības dusošos spēku. Dinas tēls ir Raiņa pirmais iespaids par Aspaziju, dziļā, visaptverošā, garīgā mīlestība un savstarpējā sapratne. Asnātes tēls atklāj to Aspaziju, kādu Rainis redz viņu ap **1912.g.**, kad tuvojas viņu attiecību krīze. Asnāte ir gudra, dvēseliski bagāta, bet trūkst sākotnējās jūsmas. Tā jau ir sieviete bez dievietes vaibstiem.

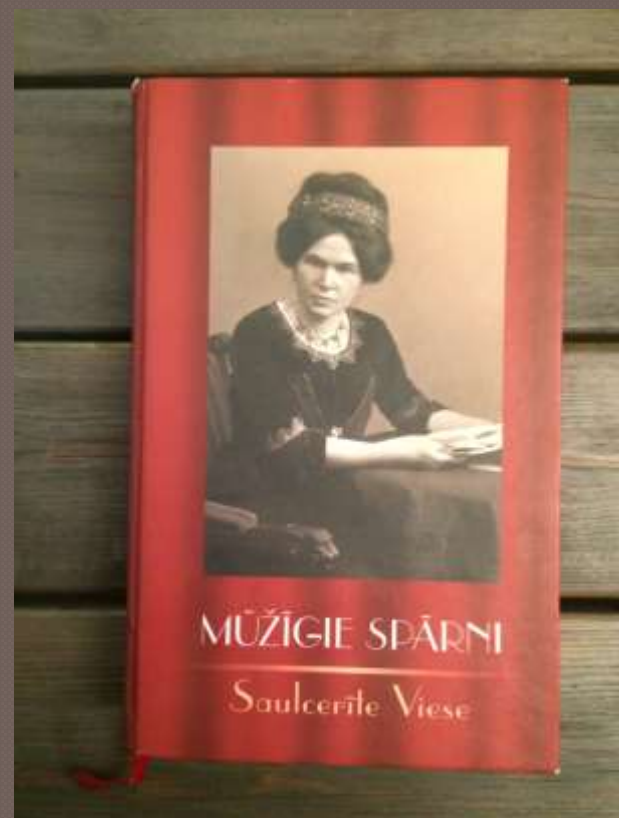
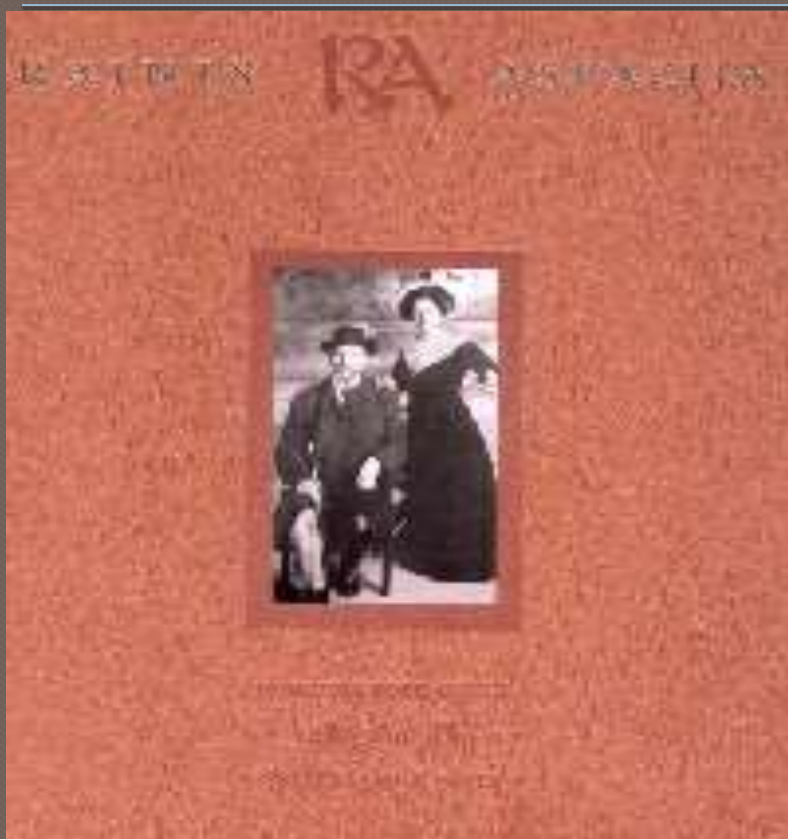
Māja, kurā dzīvojis Rainis, izsūtījumā Vjatkas guberņā

- Laiku pa laikam viņa dzīvoja pie Raiņa trimdā Pleskavā un Slobodskā (1898.gads – 1903.gads), kā arī Rīgā, kur strādāja laikraksta „Dienas Lapa” redakcijā.

1897.GADA DECEMBRĪ ASPAZIJA AR RAINI SALAUĻĀJĀS

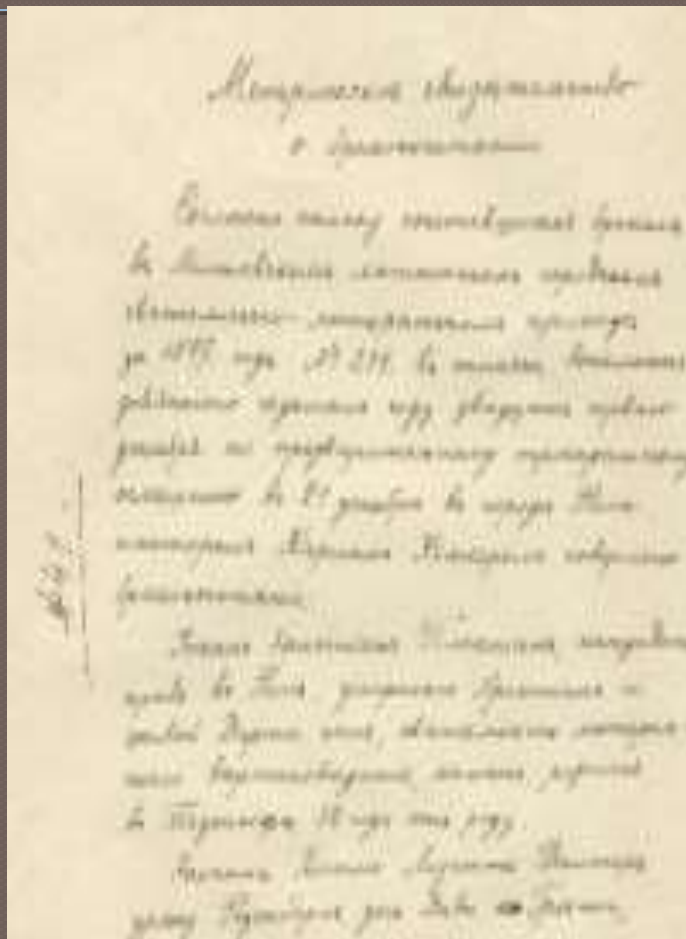
SAULCERĪTE VIESE
(1932–2004) IR ASPAZIJAS
UN RAINA DZIVES UN
DAILRADES PETNIECE.
2004. GADA IZDOTA
GRAMATA “MUĪGIE SPĀRNI”
IR APJOMIGAKAIS STASTIJUMS
PAR DZEJNIECES DZIVI.

Aspazija, tumšā kleitā, baltā apmetnī, krāšņā cepurē ar ziediem. Pēc Antona Birkerta domām, Aspazija ir savā kāzu tērpā. [1897. gads]

Jelgavas mācītāja Jāņa Reinharda (1860–1944) izsniegtā izziņa par Aspazijas un Raiņa laulībām

- Raiņa un Aspazijas laulību apliecības atrašanās vieta nav zināma, toties Rakstniecības, teātra un mūzikas kolekciju krātuvē saglabājusies 1898. gada 17. janvārī Jelgavas pilsētas draudzes mācītāja Jāņa Reinharda izsniegtā izziņa par Rīgā 1897. gada 21. decembrī mācītāja Kārļa Kellera reģistrēto laulību.
- Māsu Zēfeldu dzīvoklī tuvāko cilvēku lokā notiek neliels kāzu mielasts, kur nedaudzo viesu vidū ir arī Aspazijas vecāki, Raiņa māte un māsa Dora. Jau pirms Ziemassvētkiem abi dzejnieki dodas uz Raiņa pagaidu izsūtījuma vietu Pleskavā.
- Gadsimta ceturksni vēlāk – 1922. gada 24. decembrī – Rainis dienasgrāmatā atstājis pārdomu rindas: “Pie likvidācijas pieder varbūt arī mūsu 25 gadu kāzu atmiņas, sudraba kāzas, par kurām neviens nezina un neieminējās.”

Raiņa personīgajā bibliotēkā (RTMM 77231) atrodams grezns J. V. Gētes "Fausta" vācu izdevums ar dāvinājuma ierakstu: "Fausta tulkotājiem Aspazijai un Rainim viņu kāzu dienā 21. decembrī 1897. gadā. H[ermīne] un P[ēteris] Zālīts."

Partnerattiecības Aspazijai ir bijušas ārkārtīgi nozīmīgas. Liktenīgas laulības, kas rada milzu spriedzi starp nepieciešamību realizēties kā sievai un kā patībai. Vēlme, lai laulība būtu “skaista”.

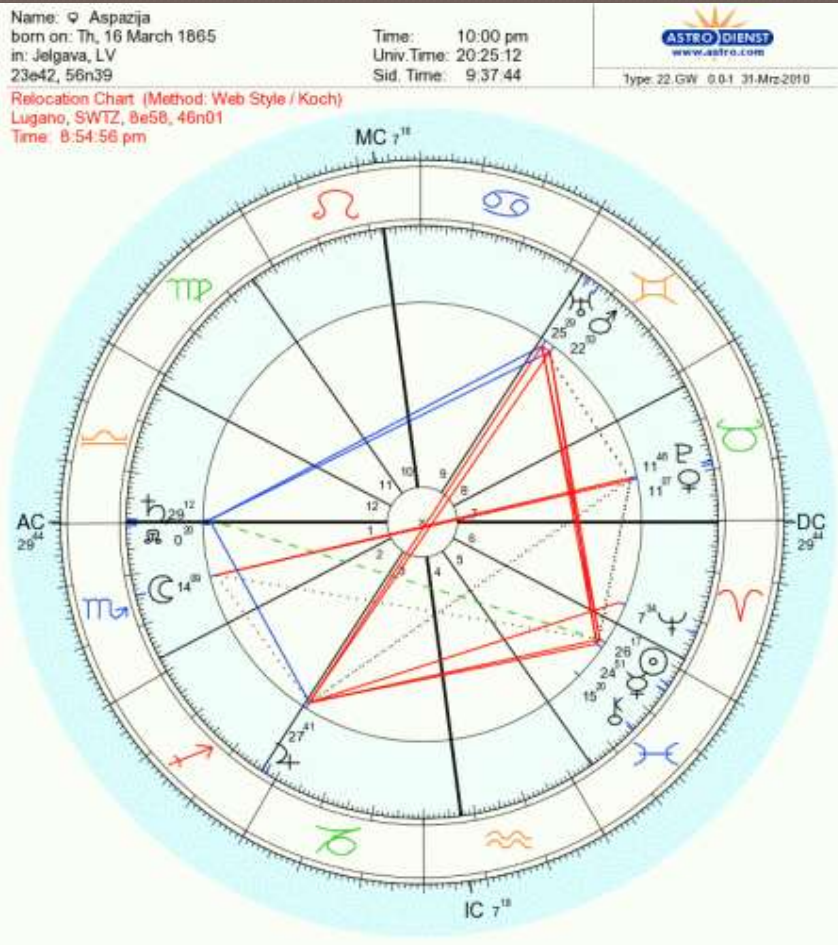
Spēcīgas kaislības, liktenīga savas esības realizācija. Maksimāls spriegums. Divu patību cīņa, kas brīžam varētu kļūt mokoša un pat kaut kādā ziņā sadomazohistiska, taču, iespējams, tieši šis augstspriegums lika maksimāli iznākt uz āru Aspazijas personībai....

Bez partnerattiecībām viņa nebūtu viņa pati... Partnerattiecības ir spēks, kas lika viņas personībai transformēties atkal un atkal... no vienas puses, viņa varēja būt feminisma sludinātāja, no otras – laulība, otrs cilvēks, partneris viņai bija vitāli nepieciešams kā savas patības spogulis.

Jā, Aspazijas un Raiņa laulības notika ne nu gluži cietumā, bet tomēr periodā, kad Rainis atradās ieslodzītā statusā...

Raiņa un Aspazijas saderības karte

Radošums

Biežas dzīvesvietu maiņas, zaudējumi šajā sakarā, dzīve ārzemēs un trimdā. Pārdomas par savu zcelsmi, dzimtas saknēm. Vai Aspazija varēja ieņemt bērnu, vai arī bija neauglīga? Par šo jautājumu visapkārt klīst dažādas spekulācijas, it kā pusaudzes gados pārslimots ginekoloģisks iekaisums esot liedzis viņai iespēju kļūt par māti.

Radošums, bērni. Vai viņa tos vispār vēlējās? Vai viņai patika bērni kā tādi? Šķiet – jā. Kā savus bērnus viņa lielā mērā būs uztvērusi jaunākos brāļus un māsu (abi visjaunākie – dvīņi Zāmuēls un Dore bija 11 gadus jaunāki par Aspaziju), tomēr tikpat labi viņa vēlējās jebko citu radošu – savus “papīra bērnus”. Te ārkārtīga nozīme ir transformācijai. Radīt Aspazijai nozīmēja nemiņīgi transformēties, mirt un atdzimt no jauna, jaunā satvarā. Viss viņas apziņas kodols ir radošs. Radošums kā personības apliecināšana.

FOTO AUGŠĒJĀ DAĻĀ LABAJĀ PUSĒ RAINIS AR
ZĪMULI UZRAKSTĪJIS "1903".

ASPAZIJA, GAIŠĀ TĒRPĀ, AR KAŽOKĀDU.
1903. GADS

- Aspazijas feminisms nebija aizgūts no kaut kādām teorijām vai programmām, viss bija ļoti personiski pārdzīvots. Viņa pati dzīvē bija netaisnīgi cietusi kopš jaunības. Lai uzlabotu vecāku mantisko stāvokli, pret savu gribu apprecināta ar avantūristu Vilhelmu Maksu Valteru. Kā var secināt no vēstulēm, šajās attiecībās cietusi no vardarbības, bet laulības šķiršanai pa visām Krievijas guberņām vajadzēja izsūtīt apkārtrakstu, lai vīrs atsauktos.

ASPAZIJA AR KAŽOKĀDAS APMETNI
UN CEPURI. 1903. GADS

1903. GADS

1905. GADS

PĒC "SIDRABA ŠĶIDRAUTA"
PIRMIZRĀDES" 1905.GADS

OTĪLIJA MUCENIECE - GUNA, ASPAZIJAS
"SIDRABA ŠĶIDRAUTS" JAUNAJĀ LATVIEŠU
TEĀTRĪ. PIRMIZRĀDE 1905.GADA
27.JANVĀRĪ

OTĪLIJA MUCENIECE - GUNA

1905. GADS, JŪRMALA

1905.GADĀ, JŪRMALĀ

1905. GADS, JŪRMALA

ATTĒLA APAKŠĒJĀ LABAJĀ PUSĒ ASPAZIJAS
DZEJAS RINDAS. KREISAJĀ PUSĒ UZRAKSTS:
ASPASIJA. 1905. GADS

Aspazija un Rainis uz savas vasarnīcas balkona. 1905.gadā, Jūrmalā,
Mellužos

Kastanjolā pie Lugāno

1905.gada decembrī Aspazija kopā ar Raini devās trimdā uz Šveici un apmetās **Kastanjolā pie Lugāno**.

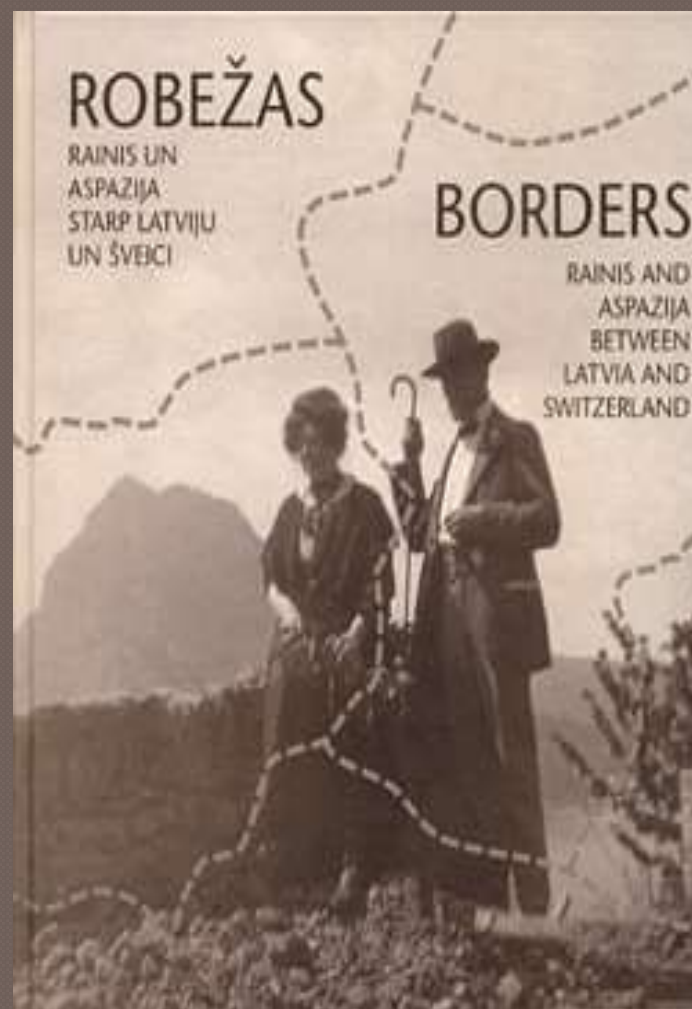
Kastanjolā rodas divas Aspazijas dzejoļu grāmatas, kas veltītas jaunībai un dzimtenei – „*Saulains stūrītis*” (1910.gads) un „*Ziedu klēpis*” (1911.gads), kuros atainotas bērnības un jaunības dienu izjūtas, aizsākta liriska autobiogrāfiskā trioloģija. Tajās daudz dzimtās Zemgales tēlojumu – ziedoņa nakšu burvībā, dienasvidus maigumā, vakara krāsu bagātībā.

Aspazijai Raiņa trimdā nemaz nevajadzēja būt, viņa brauca līdz kā dekabristu sievas. Taču tieši tur notika attiecību lūzums, katastrofa. Vērojot Aspazijas fotogrāfijas, var redzēt, kā viņa sabrūk. Tāpēc līdz dzīlēm viņa izraud savu nāvi, mirst kā sieviete un kļūst par veceni. Bauda un gaume pazūd. Jā, Kastanjolā Aspazijai bija ļoti grūti, jo šī vide izrādījās maiga Rainim, taču pārāk tukša viņa sievai.

Šveicē viņa neuzrakstīja nevienu lugu, tātad Raiņa klātbūtne viņu radoši apstādināja, un tas liecina, ka dēls – Rainis – izauga, bet Aspazija zaudēja savu ietekmi. Viņi abi ar Raini tā arī palika mātes un dēla lomās, neizaugot līdz sievietes un vīrieša attiecībām

- Viņi pēkšņi nokļuva pilnīgā izolācijā vienā istabā starp zemniekiem...Ļoti lielā trūkumā, aukstumā, viņi nemitīgi sala. Viņiem nebija ko ēst. Aspazija pati šuva Rainim kreklus un sev – svārkus. Protams, bez šujmašīnas.

- Cilvēki nesaprot, kā viņi Kastanjolā dzīvoja. Tikai pēc kādiem septiņiem gadiem, kad sāka nākt pirmie honorāri, viņiem kļuva drusku labāk.
- Tad Aspazija jau ļoti slima aizbrauca uz Cīrihi, dzīvoja sanatorijā, un tur viņai bija atbilstošāka vide.

Mākslinieka dvēsele

Katra mākslinieka dvēselei ir divas nedalāmas puses, kas atrodas mūžīgā pretrunā: dioniskā, kas raksturo viņu vispirms kā cilvēku ar kaislībām un trūkumiem; otrā puse ir apollonoskā, garīgā, kas raisa mākslīnīkā nemieru un vēlmi radīt, izteikt sevi un caur to visu pasauli. Iedvesmas radītāja, mākslīnīka virzītāja ir vīrieša un sievietes savstarpēja garīga mīlestība un sapratne, kas rada ticību saviem sapņiem, idejām, kuru piepildīšana ir nemitīgs un grūts darbs, sevis meklēšana. Mākslīnīka dvēsele vienmēr ir pretrunu un šaubu plosīta, vienmēr attīstībā, kas iespējama tikai caur ciešanām, pat simbolisku nāvi, lai celtos augšā jau citā kvalitātē.

Mākslīnīks visu mūžu meklē savu patiesību, kas reizē ir process un mērķis, jo tā ir bezgalīga. Mākslīnīks ir mūžīgs meklētājs, jo cilvēks pats, pasaule un visums atklāj arvien jaunus, nezināmus slāņus un horizontus, un tieši mākslīnīks ir tas, kurš atklāj un meklē cilvēka vietu pasaulē, mēģinot rast saskaņu, meklē robežu starp labo un ļauno, mēģina rast atbildi uz jautājumu: kas vispār ir patiesība, vai tā iespējama? Aspazija ir ģenijs radītājs. Viņa stāv viena. Bet viņa ir uguns, kas izdedzina arī citiem ceļu. Varbūt arī mums – kā traģiskā, ar skaistuma zvaigzni dzimusi dvēsele viņas dzejolī.

ASPAZIJA, 1907. GADS,
ŠVEICE

„Tad tragiskā dvēsele bojā ies

—

*Ceļš vien tik pakaļ tai
paliksies,*

Spožs ceļš —

*Kas spīdēs caur laika
putekļiem,*

*Pa to tad vidējība gausi tālāk
ies*

Pēc gadu simteņiem. “

1912. GADS , CĪRIHE

ASPAZIJA. 1912. GADS, CĪRIHE

ASPAZIJA SĒŽ UZ AKMENS ŽOGA. FONĀ
ZIEDOŠS KOKS. UZ PASTKARTES RAIŅA
PIEZĪMES. 1912. GADS, KASTANJOLĀ

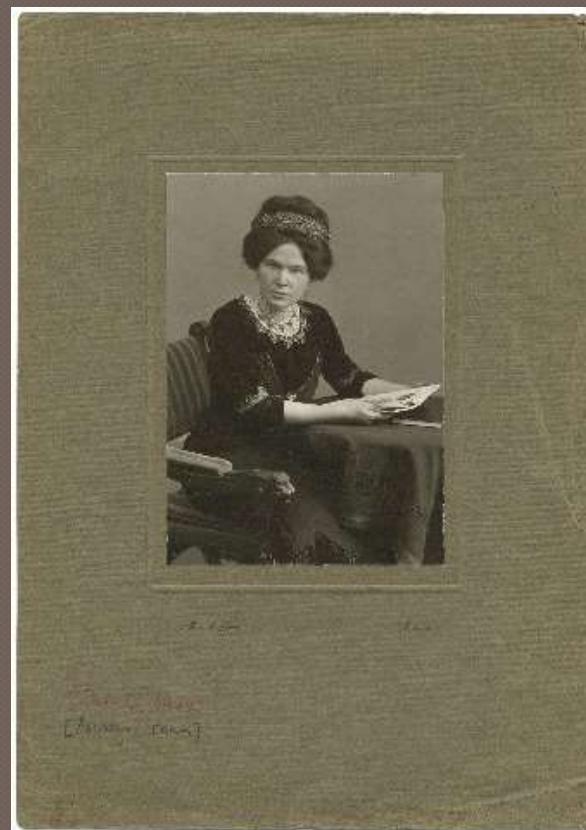
1912.GADS KASTANJOLĀ

1912. GADS

1912. GADS, CĪRIHE

1912.gads, Cīrihē, Šveicē

1913. GADS, CĪRIHE

1913. GADS, CĪRIHE

1913. GADS ŠVEICE

1913. GADS LUGANO

ASPAZIJAI ROKĀS ROZE. TĀLUMĀ
PILSĒTAS UN KALNU AINAVA. 1914.
GADS, KASTAŅOLA, ŠVEICE

UZ SAVA DZĪVOKĻA BALKONA. 1914.GADS,
KASTAŅOLĀ, ŠVEICĒ

NO KREISĀS IVANDE KAIJA UN ASPAZIJA.
BEZ DATĒJUMA, KASTANJOLĀ.

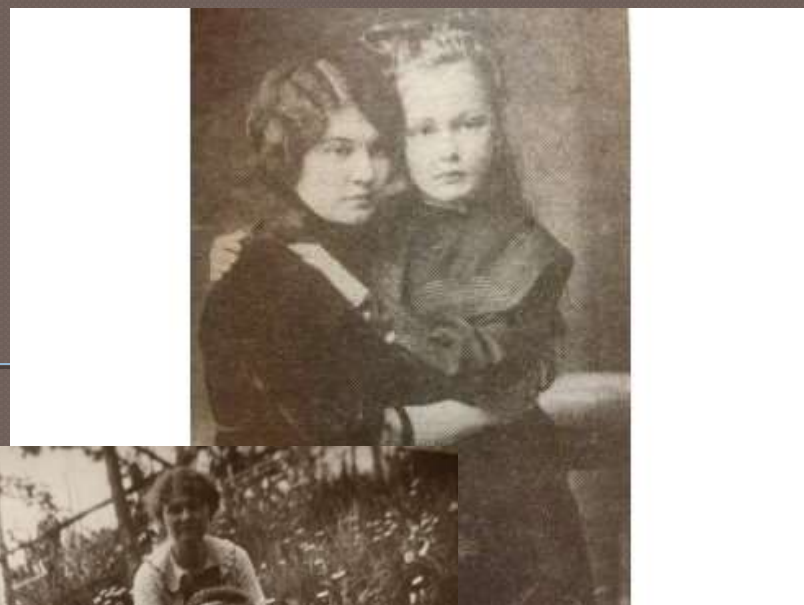
RAINIS UN ASPAZIJA, SAVĀ DZĪVOKLĪ.
1918.GADS, KASTANJOLĀ, ŠVEICĒ

IVANDE

KAIJA(DZIMUSI 1876. GADA 13.OKTOBRĪ.
MIRUSI 1942.G. GADA 2.JANVĀRĪ),

Īstajā vārdā **Antonija Lūkina** (dzimusi **Meldere-Millere**), bija latviešu rakstniece un sieviešu tiesību kustības aktīviste. 1910. gadā iepazinās ar Aspaziju viņas trimdas vietā kastanjolā. Ceļojumu laikā uzrakstīja savu pirmo romānu "Iedzimtais grēks", kas izdots 1913. gadā ar pseidonīmu "Ivande Kaija", sacelot plašu ievēribu sakara ar toreizējās laulības iekārtas kritiku un jaunu ceļu meklējumiem dzimumdzīves ētikā.

© RTMM, Riga

ASPAZIJAI (ELZAI PLIEKŠĀNEI,
DZIM. ROZENBERGA) EMIGRĀCIJĀ
IZSNIEGTĀS PASES KARTIŅA.
ŠVEICE, 1919. GADA 19. JŪLIJS.

NOM *Pleekšan, née* *Rozenberg* N° *517*
PRENOM *Elza*
DATE DE NAISSANCE *16. III 1868*
LIEU DE NAISSANCE *Yala Muzza (Courbaud)*
ETAT DE FAMILLE *mariee*
RELIGION *luthérienne*
ADRESSE *Castagnola, Suisse*
PROFESSION *écrivaine*
ALLIANT *en Suisse*
TERME *6 mois*
DATE DE DELIVRANCE *19. VII 19.*
NOTICES.

DOKUMENTA VIENĀ PUSĒ SKATĀMS ASPAZIJAS
FOTOPORTRETS, BET OTRA PUSĒ – PAMATDATI
PAR PERSONU FRANČU VALODĀ. REDZAMS, KA
KĻŪDAINI NORĀDĪTS DZEJNIECES DZIMŠANAS
GADS, 1865. GADA VIETĀ IERAKSTĪTS 1868. GADS.

1918.GADS, KASTANOLĀ, ŠVEICĒ

1918.GADS, ŠVEICĒ

Vienīgais Raiņa izdarītais Aspazijas uzņēmums Kastanolā, 1919.
gadā. Kastanola, Šveice

Kastanjolas periodā Aspazija raksta par sevi un Raini:
"Mēs esam kā divi slīkoni, kuri viens otru dibenā rauj."

Tajā brīdī, kad divi cilvēki dzīvo vienā istabiņā, piecus gadus čurāt un kakāt iet ārā un kurina plītiņu tajā pašā istabiņā, un raksta uz kastes vāka lugas... Divi pieauguši radoši cilvēki visu laiku dzīvo vienā istabā. Četrpadsmit gadu dzīvot vienā istabā ar ģēniju!

Mūsdienās varētu godīgi atzīt – Aspazija slimoja ar smagu depresiju, dzēra stipras zāles. Un viņu var saprast – sieviete – ļoti jūtīga, maigu dabu, brīnišķīga, ļoti talantīga – jau padesmit gadus iesprostota mazā istabiņā ar, kaut savulaik pašas radītu, ģēniju ar visām viņa kaprīzēm.

PANSIJA STELLADE ORO
KASTANJOLA EDUARDS METUZALS
PASTELIS 1926.

1920.gada aprīlī
Aspazija kopā ar Raini
atgriezās Latvijā. 1920.gadā
Aspaziju ievēlēja Satversmes
sapulcē, savās runās viņa
uzsvēra demokrātijas un
kultūras nozīmi valsts
pastāvēšanā. Arī Aspazijas
jaunrade kļuva aktīvāka.
Dzejoļu krājumā „*Izplesti
spārni*” (1920.gads) sakopoti
agrāk sarakstīti dzejoļi. Tā
pamatnoskaņu veido pagātnes
cīņu retrospektīvs skatījums,
saglabājot nemieru un
trauksmi.

Aspazija un Rainis atgriežas Latvijā. 1920. gada aprīlis, Rīga

Aspazija un Rainis ar sagaidītājiem, atgriežoties no Kastanolas trimdas. Viņus apsveic latviešu karavīri. No kreisās: 1. Biruta Skujeniece, 2. Aspazija, 3. Rainis, 4. virsleitnants Felsbergs un citi. 1920. gada aprīlis, Daugavpils

Aspazijas un Raiņa sagaidīšana Latvijā. 1920.gads

Kopā ar Raini 1920. gadi. Aspazija atgriezās Latvijā jau mazliet citāda. Viņu gan mēģināja paraut cīņā, taču viņa atteicās, vairs neskrēja un nelēca uz ecēšām par sieviešu atbrīvošanu. Aspazija gribēja, lai Rainis ir ministrs, lai Rainis ir prezidents. Viņai ļoti patika, ka viņš sabiedrībā ir pirmajās rindās.

Baložu ielā 14. 1920.gads, Rīga

ASPAZIJA. ZEM ATTĒLA
AUTOGRĀFS. 1920. GADS, RĪGA

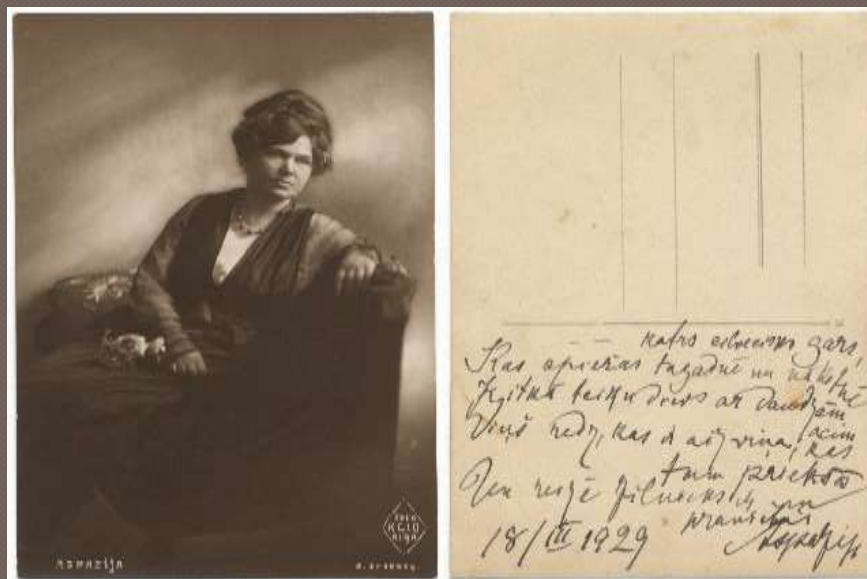
ASPAZIJA. [1920. GADI],
RĪGA

ASPAZIJA. [1920. GADI],
RĪGA

ASPAZIJA. OTRĀ PUSĒ DZEJOLIS UN
AUTOGRĀFS. 1921. GADA 3. JANVĀRIS,
RĪGA

UZ ATTĒLA APAKŠĒJĀ DAĻĀ
ASPAZIJAS VELTĪJUMS TEĀTRA
MUZEJAM, 1930. GADA 29. MARTĀ.
1921. GADS

1921.GADS

1923. GADS

1921.GADA JANVĀRIS

Kliģere Olga

(dzimusi Izands; 1898.26.VI Liezēres pagastā — 1990.21.IX Rīgā)

Raiņa dzīvē parādās **Olga Kliģere**. Sākumā – brīnišķīga ģimenes draudzene, bet ar laiku kļūst par Raiņa mīlāko. Mēnessmeitiņu. Aspazija to nezina, tikai nojauš, kad viņa izlasa „*Dagdas skiču burtnīcu*”, nonāk šokā – tādus vārdus kā Olgai Kliģerei Rainis viņai nekad nebija veltījis! Krājumu viņa iesviež vīram sejā...

Agrāk viņa pretojās Raiņa sabiedriskajiem pienākumiem, bet tagad, gluži pretēji, apgalvo, ka viņam tur jābūt. Viņa pieprasa rakstīt, kļūt par ministru, jo vajag taču naudu! Aspazija pagēr, un Rainis pilda uzdevumus.

- Tā bija parasta piektdiena 1922. gada marta vidū. 17. marts. Rīgā šajā dienā nekas īpašs un ievērības cienīgs nebija noticis, izņemot to, ka Roza Arona meita Grolmane (Grollman), kura dzīvoja Rūpniecības ielā 3a, dzīvoklis 6, pēcpusdienā ap pulksten pieciem pie sava dzīvokļa durvīm bija atradusi lielu pītu grozu ar jaundzimušu bērniņu.

Rainim esot bijis dēls... Varbūt šī ziņa tiešām sniedz iespēju pārskatīt literatūras vēstures negrozāmos postulātus? Kā lasītājam uz to raudzīties — kā uz smalku neaizskaramu matēriju, kurai nav nekādas saistības ar zemes putekļiem, cilvēciskām vājībām, nodevību, kaislību, bailēm, asarām, gļēvumu un noslēpumiem, kurus glabā no svešām acīm, kamēr paņēms līdzīgu uz turieni, kur nevar vairs pastāstīt?

No kurienes īsti radies pārdošais pieņēmums, ka Miervaldis Ozoliņš bija Raiņa un Olgas Kliģeres dēls?

Miervalda Ozoliņa atraitne Nellija Ozoliņa stāsta: „1999. gada 3. janvārī, kad Miervaldis Ozoliņš jau bija smagi slimš ar vēzi, viņu vārdadienā pirmo reizi daudzu gadu laikā apciemoja radiniece — māsīca Velta Ābelīte (Velta jau ir mirusi, taču viņas meita apstiprinājusi mātes sacīto) un pastāstījusi, ka viņas vecāmāte uzticējusi mātei kādu svarīgu misiju — brīdī, kad Miervaldim vairs nebūs atlicis daudz laika šajā saulē, pastāstīt, kas bijuši viņa īstie vecāki.

1922. gadā Velta Ābelītes vecāsmātes draudzene strādājusi Izglītības ministrijā laikā, kad ministrs bijis Rainis, un, kā tas darbavietā bieži mēdz būt, bijusi lieciniece vai vismaz dzirdējusi minējumus par Raiņa tuvajām attiecībām ar Olgu Kliģeri, kas sākušās jau 1920. gadā un ka viņiem piedzimis dēls.

Aspazija, sargājot savu un dzejnieka reputāciju, parūpējusies, lai tikko dzimušais puisēns nokļūtu audzināšanā pie Anetes Ozoliņas, ar kuru Aspazijas brālim kādreiz bijusi mīlas dēka un kuru kopīgais bērns bija miris zīdaiņa vecumā.

Vecmamma draudzenei tika
uzdots šo jautājumu
"nemanāmi" nokārtot, ne vārda
nebilstot, kā bērns patiesībā ir
tas Rūpniecības ielas nama
kāpņu telpā atrastais puisēns.

Jautājums arī
"nemanāmi" tika nokārtots un
iesaistīto personu, jo sevišķi
Raina — Satversmes sapulces
un Saeimas deputāta —
reputācija bija pasargāta un
valsts noslēpums saglabāts,
izvairoties no draudošā
skandāla.

Miervaldis Ozoliņš
nodzīvoja vēl piecus mēnešus
un par šo apciemojumu tikpat
kā nekad vairs nerunāja.

Ir vēl kāds apstāklis,
kādēļ ziņa par varbūtējiem
īstajiem vecākiem varēja
Miervaldi Ozoliņu bezgala
pārsteigt vai pat satriekt —
aktieris vienmēr bijis
pārliecināts, ka patiesībā ir
Eduarda Smiļģa ārlaulības dēls.

Eduards Smiļģis ar Raini un Aspaziju

- Ne Raiņa, ne Olgas Kliģeres dienasgrāmatās tiešu izteikumu nebija — Raiņa publicētajās un arhīvos pieejamās dienasgrāmatās par laika posmu, kad varēja būt gaidāms un piedzimis Olgas bērns, vispār nav ierakstu. Tā it kā šā laika nebūtu bijis — 1922. gada februārī sākti, ieraksti turpinās tikai jūlijā.

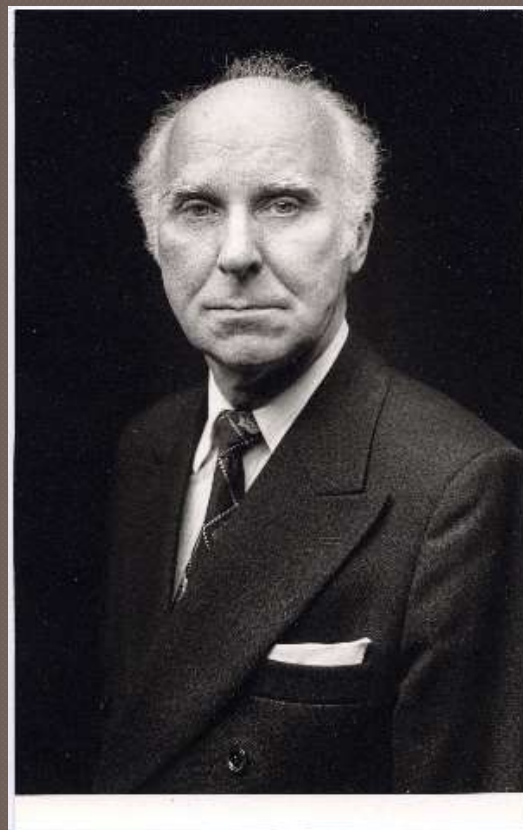
○ Olgas Kliģeres 80. gadu jubilejas vakarā viņai uzdots jautājums par viņas un Raiņa varbūtējo bērnu, un viņa pēc ilga klusuma brīža teikusi — uz šo jautājumu es nevēlos atbildēt.

○ Miervaldis Ozoliņš no savas bērnības atcerējies, kā bērnībā Mazās Kalēju ielas dzīvoklī šad un tad ieradusies noslēpumaina sieviete, domājams — Aspazija, lai apjautātos, vai adoptētajam zēnam nekā netrūkst.

RAINIS 1865.G.11.IX-1929.12.
IX

MIERVALDIS OZOLIŅŠ
1922.G. 17.III - 1999.G. 8.V

Tad māte teikusi — redzi, tā ir tā kundze, kurai tev jāpateicas par visu, kas tev ir. Bet sētnieka un šuvējas ģimenē patiešām nekā neesot trūcis — viņi varēja dot dēlam labu izglītību, mācīt viņam vijoļspēli.

Mājās bijusi izcila bibliotēka, kuru konfiscēja un izvazāja, kad Miervaldi Ozoliņu arestēja kopā ar citiem tā dēvētās Franču grupas dalībniekiem.

Arī fakts, ka Miervaldis bijis neparasti daudzpusīgi apdāvināts un intelīgents cilvēks, viņa tuviniekiem tagad šķiet kā papildu arguments par labu izciliem talanta gēniem.

<http://www.delfi.lv/video/delfi/arhiva-video-dzejniece-aspazija-1925-gads.d?id=45684406>

ASPAZIJA. 1925. GADS, RĪGA

1925. GADS

DĪĶU IELAS DZĪVOLKLĪ. PIE SIENAS
REDZAMS JĀNA ZĒGNERA 1911. GADĀ
VEIDOTS RAIŅA CILNIS. 1925. GADS

ANTONS BIRKERTS VIESOS PIE ASPAZIJAS UN RAIŅA
NO KREISĀS: 1. RAINIS, 2. ANTONS BIRKERTS, 3.
ALBERTS PRANDE, 4. ASPAZIJA. 1925. GADS, RĪGA,
TORŅAKALNS, DĪĶA IELA

ASPAZIJA UN RAINIS SAVĀ DZĪVOKLĪ DĪĶA
IELĀ 11. 1925.GADA [PAVASARIS],
TORŅAKALNĀ

RAINIS UN ASPAZIJA DĪĶA IELAS MĀJAS
DĀRZĀ. 1925.GADA [7.APRĪLIS],
TORŅAKALNĀ

Dīķa ielas mājas dārzā. 1925.gada [pavasaris], Torņakalnā

Rainis un Aspazija Raiņa 60 gadu jubilejā Dīķa ielā 11 (starp ziediem un
veltēm). 1925.gads, Torņakalnā

RAIŅA 60 GADU JUBILEJĀ DĪĶA
IELAS DĀRZĀ (AR ZIEDIEM).
1925.GADS, TORŅAKALNĀ

DĪĶA IELAS NAMA LOGĀ.
1925.GADS, TORŅAKALNĀ

Rainis un Aspazija Dīķa ielas dzīvoklī. 1925.gada [vasara], Torņakalnā

Rainis un Aspazija Baznīcas ielas dzīvoklī. [1926.gads], Rīgā

ASPAZIJA PIE GALDA OPERĀ OPERAS
"VAIDELOTE" IESTUDĒŠANAS LAIKĀ
1927. GADS

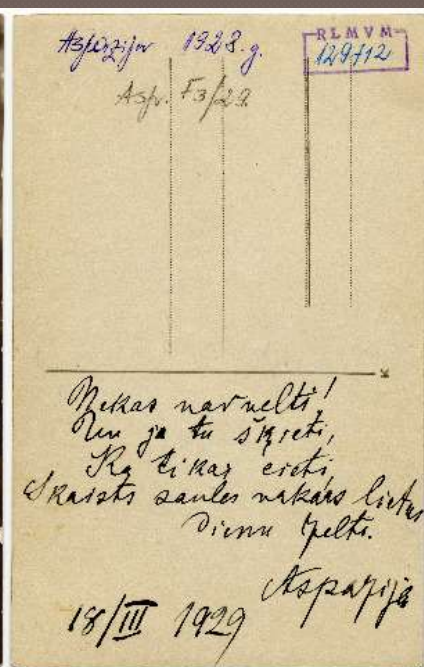

RAINIS UN ASPAZIJA BAZNĪCAS IELAS
DZĪVOKLĪ. 1927.GADS, RĪGĀ

*Rainis un Aspazija ar bērniem dzīvoklī, 1927.
Rātsnis uz laciņš.*

1928. GADS, BAZNĪCAS IELAS DZĪVOKĻA
VIESISTABA

1928. GADS

ASPAZIJA AR TRIJU ZVAIGŽŅU
ORDENI.1928. GADS

ASPAZIJA AR TRIJU ZVAIGŽŅU
ORDENI.1928. GADS

Aspazija pie Kārļa Silīņa gleznas "Rainis". Savā jubilejā Baznīcas ielas dzīvoklī. 1928.
gada 17. martā

Rainis un Aspazija Baznīcas ielas dzīvoklī. Otrā pusē A.Birkerta rokrakstā komentārs: Rainis slimības gultā. 1928.gada [16.novembris], Rīgā

*PIE ROZĒM DUBULTU MĀJAS DĀRZĀ 20.GADSIMTA
TRĪSDESMITAJOS GADOS
OLĪVS MĒTRA, ASPAZIJA, VILIS POLIS UN ANNA
RIJNIECE*

1928. GADS

1929. GADS

ATZĪMĒJOT ASPAZIJAS 35 GADU
DARBA JUBILEJU. 1929. GADS

RAINIS UN ASPAZIJA VASARNĪCAS DĀRZĀ.
ASPAZIJAI ROKĀS KAĶIS. 1929.GADA SEPTEMBRIS
[NEDĒĻU PIRMS RAIŅA NĀVES], MAJOROS

*Irēni auskup alūtiņa stātas,
floru kabinā, baltā un galbīnā,
baltais pirmsmācītājs.*

Aspazija 27/IX 1929

Aspazija 1929.g.

F3
53 737396

1933. GADS, DUBULTI

1935. GADA VASARA,
DUBULTI

Sapnis

Aspazija, līdzīgi kā Rainis, sapni uzskata par garīgā darba pamatu. Būtībā sapnis ir vienlīdzīgs ar ideju.

"Tie, kurus ģēnijs ieraudzījis, dus ilgi kā pamiruši un sapņo vaļējām acīm. Bet viņu dusa un viņu sapņi nav velti, tie priekšteči viņu darbam." *"Tev jātic pašam sev, kad vēl neviens tev netic, un arī kad vairs neviens tev netic."* Tad māksliniekam vispirms jānotic sev pašam un sava darba lielumam. Tad jāstrādā, lai spētu atrast un pilnveidot sevi un sabiedrību. Ticība un darbs ir tie, kas palīdz māksliniekam, indivīdam nostāties pret pūli, sabiedrību. Sabiedrība nesaprot mākslinieku, viņa pārdošos sapņus, tāpēc noliedz un netic.

1921.gadā

Tā netaisnība, ko Aspazija ir saņēmusi dzīves laikā, – tā ir tik sāpīga vēl tagad, īpaši lasot par laiku, kad viņi 20. gadā atgriezās Latvijā. Viņai ir bijis jācieš, ka viņu noniecina arī kā sievieti. viņa ir dāma. Nav pamata šim spriedumam, ka viņa bija nevīžīgi ģērbusies vai nolaidusies.

Viņa vienmēr sevi publiski ir parādījusi vislabākajā gaismā. Aspazijai nebija ne vainas, tikai sabiedrība pret sievieti ir nežēlīga. Viņa iestājās par sieviešu tiesībām pašā savas daiļrades sākumposmā.

Mūsdienās tas nav izzudis – vīrietis tomēr vieglāk iziet cauri vērtījamai mašīnai, bet sievietei vienmēr atzīmēs katru sīkumu. Piemēram, kāds viņu bija redzējis halātā Jūrmalas dārzā. Viņai atgriežoties bija šoks, kā te Rīgā 20. gados bagātnieki dzīvoja. Kā viņa raksta : „*Viņi Parīzē pasūta modes, rīko viesības un rautus.*”

1925. GADA APRĪLIS

1920. GADĀ VIŅA JAU IR UZBURBUSI, UZ DZĪVI
AIZVAINOTA TANTE...KAREIVĪGA MĀTIŠĶĪBA, KAS
LABI JŪTAS KOPĀ TIKAI AR ATKARĪGIEM UN
DĒLĪŠĶIEM VĪRIEŠIEM.

“Tas, kas Tevi stipri lielu un nemirstīgu ir darījis, tā ir mūsu pagātne un kopdzīve. Es domāju, ka viņa ir stiprāka arī par tavu skaistāko tagadni un ka Tu atgriezīsies pie lieluma vai nu ar savu veco draudziņu, vai viens pats, cita ceļa uz to nav; mēs esam pārāk organiski saauguši, mūs ir laulājis liels laiks, zvaigznes, visa tauta.”

Baznīcas ielā 30

Rainis un Aspazija
1924.gadā iegādājās
divstāvu koka māju Rīgas
centrā, bet dzīvot šajā
mājā viņi uzsāka tikai
1926.gada rudenī. Viņu
dzīvoklī tika atklāts Raiņa
un Aspazijas memoriālais
muzejs.
Muzejs atrodas Rīgā,
Baznīcas ielā 30.

Aspazijas Latvijas iekšzemes pases atvērums.

- Pase izsniegta laikā, kad Aspazija un Rainis dzīvoja namā Rīgā, Baznīcas ielā 30. Šajā personas dokumentā nepareizi norādīts dzejnieces dzimšanas gads un datums - 1868. gada 17. marts, kas ir pretrunā ar ierakstu baznīcas grāmatā

- Rīga, 1928. gada 1. februāris.

- Aspazija slimnīcas gultā. Otrā pusē Dr. J.Nīmaņa piezīme: "3. IX 38.g. (Aspazija pie mums laikā no 2 - 5 XI 38.g.", rokrakstā ar melnu tinti. 1938. gada 3. novembris, Dr. J.Nīmaņa klīnika

Raiņa un Aspazijas vasarnīca Jūrmalā, J.Pliekšāna ielā
5/7 Majoros.

Aspazijas un Raiņa
vasaras māja– muzejs.
Abi dzejnieki dzīvoja
Majoros sākot no
1927.gada līdz Raiņa
nāvei 1929.gada
12.septembrī.

Šobrīd šajā mājā ir ierīkots Raiņa un Aspazijas muzejs. Raiņa un Aspazijas memoriālā vasarnīca glabā dzejnieku piemiņu. Ekspozīcija ataino Raiņa un Aspazijas dzīvi un daiļradi kopumā.

Raiņa un Aspazijas bibliotēkā ir vairāk nekā 6000 grāmatas 17 valodās. Grāmatās atrodams daudz Raiņa un Aspazijas piezīmju un svītrojumu.

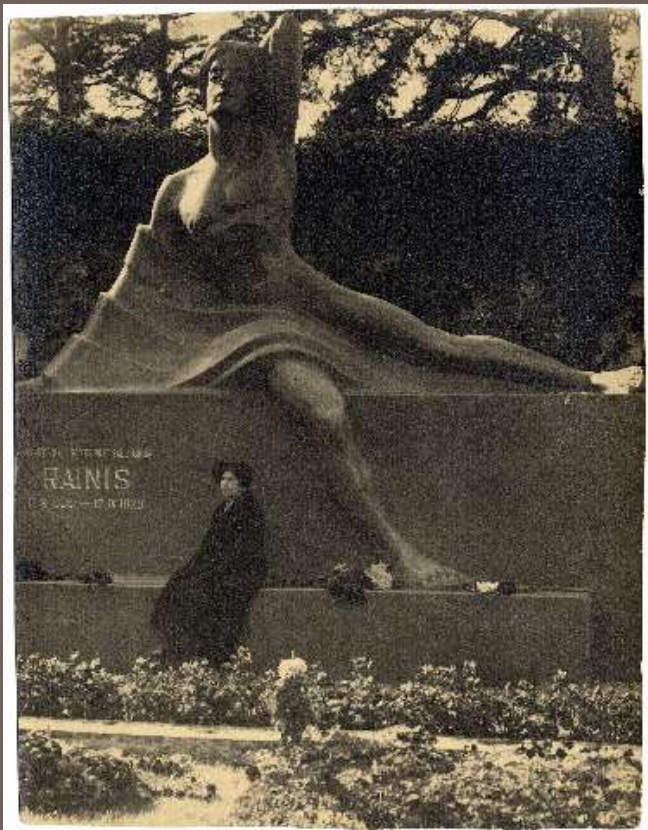
-
- Bet savas dienasgrāmatas 1930. gada 30. marta tekstā O. Kligere ierakstījusi — "nu es uzzināju no Anniņas taisnību" par Raiņa slimību, un tālāk stāsta, ka 8. septembrī Aspazijas kaķis pieskrējis pie Raiņa ābelītes un sācis asināt nagus. Visi trīs — Aspazija, Rainis un kalpone A. Rijniece stāvējuši turpat uz kāpnītēm. Rijniece kaķi iepērusi, par ko Aspazija pārskaitusies, iesitusi Rijniecei un viņu rupji nolamājusi. Rainis no uztraukuma saslimis. Aspazija otrā rītā aizbraukusi un Rīgu un vairs par Raini nav likusies ne zinis.

1929.gads

-
- – Aspazijai bija grandiozi plāni, milzīgas ieceres, kuras diemžēl visas viņai neizdevās īstenot. Atnākot uz Dubultu māju, viņa teica, ka nodarbosies ar Raiņa atstāto literāro mantojumu. Pirms tam četrus gadus tiesājās, lai darbi, kas daļēji bija kopīgi radīti, attiektos uz viņu. Pēc Raiņa nāves (1929) Raiņa māsiņa Alma Birģele-Paegle bija iesniegusi tiesā prasību, lai 75% no visa, kas piederējis Rainim, tiktu atdots dzimtai, jo Aspazijai un Rainim kopīgu bērnu nav. Aspazija kopā ar juristiem tiesā pierādīja, ka kopīgie bērni ir radošais darbs. Un Almas kundzei tiek vasarnīca Pliekšānu ielā, ko abi dižgari pirka un abiem piederēja. Paliekot viena, Aspazija ir tik stabila, ka var radīt. Viņai ir skaidra galva līdz pēdējam brīdim. 1933. gadā top dzeju krājums “Dvēseles ceļojums”, luga “Velna nauda”, romāns “Rudens lakstīgala”, 1936. – “Kaisītās rozes”, “Rainis un Aspazija dzīvē un mākslā” (1937), “Zem vakara zvaigznes”(1942), izlase “Mēness dārzs”(1943).

ASPAZIJA PIE RAIŅA KAPA.
1939.GADA 12.SEPTEMBRIS, RĪGĀ

ASPAZIJA PIE KLAVIERĒM SAVĀ
MĀJĀ RĪTA TĒRPĀ. 1939. GADS,
DUBULTOS

Viegli viņai nebija dzīvot. Visādā ziņā – gan fiziski, gan materiāli, gan emocionāli, gan radoši. Viņa nemācēja izdevīgi iekārtoties – tas nu ir skaidrs. Viņa varēja iekārtoties daudz, daudz labāk. Viņa nemācēja. Varbūt viņa arī nesaprata. Viņa tik ļoti atbalstīja Ulmani, un tas viņu iegāza padomju varas laikā. Bet Aspazija ir konsekventa. Viņa notic vienai varai, un nav tā, ka ikviena vara viņu pūš savā virzienā.

Aspazija vienmēr uzsvēra, ka viņa ir par personību. No šīs pasaules uztveres viņu nevarēja izstumt neviens. Arī ne Rainis, kurš bija piekļāvis sociāldemokrātijai. Viņš jau arī tomēr ļoti augstu vērtēja personību.

Pēc Raiņa nāves aizkustina dīvainā pretruna – Aspazija, kura visu mūžu par sevi runājusi kā par "cīnītāju" un "mežonīgu vanagu“

...viņa tomēr izrādījās pilnīgi bezspēcīga pret pēkšņi uzradušās Raiņa māsiņas Almas Paegles trulo alkatību. Alma Paegle sāka ņemt nost viņai visus īpašumus, pierādot, ka jebkura viduvējība var sabradāt ikvienu lielu gara cilvēku, pat tādu ar cīnītāja sparū.

1943. gada 4. marts, savā mājā Dubultos

1943. gada 2. maijs, pie savas mājas Dubultos

Aspazija ar kaķi. 1943. gada 16. maijs, Jūrmala

◎ **Paegle-Birģele Alma** (dzimusi Bringmane; 1877.21 .VIII Mēmeles pagastā — 19497.VIII Karlsrūē, Vācijā), etnogrāfe, Raiņa radniece - māsīca (Raiņa mātes Dārtas māšas Lības un Andreja Brigmaņa meita) Rainis neatstāja juridiski apstiprinātu testamentu Aspazijai un māsa Dora atteicās no īpašuma Jūrmalā. Šo māju ieguva Raiņa māsīca Alma Birģele-Paegle.

- Betlers līdz pat 1940. gada jūlijam netraucēti tiesājās ar Aspaziju, lai vēl pie jau sev par labu noblēdītajiem 1,5 miljoniem rubļu piedabūtu klāt arī Aspazijas (kā atbildīgās par Raiņa parādiem) mantību. Patiesībā tas viss notika ne jau materiālo labumu dēļ (Aspazijai nekādu miljonu nebija, un to jau nu Betlers labi zināja). Īespējams, ka tādā veidā Raiņa un Aspazijas Maskavas radi Dora un Pēteris Stučkas domāja nokārtot vecum vecos savstarpējos rēķinu, jo tieši P. Stučka bija pirmais LKP CK Ārzemju biroja vadītājs, tieši tajā laikā, kad kādam dzima ideja veidot Latvijā legālo izdevniecību Daile un Darbs un iesaistīt tajā tikko no trimdas mājās atgriezušos Raini. Tikai lasot šos bezjēdzīgo tiesas prāvu protokolus ar formāli juridiski korektajiem, bet būtībā līdz cinismam bezkaunīgajiem P. Betlera un viņa radnieku prasījumiem, kļūst žēl tiesvedības absolūtās bezpalīdzības klajas nīrgāšanās priekšā un nespējas (?) atrast likumā to īsto pantu, ar kura palīdzību varētu aizstāvēt suverēnas valsts tiesas nama durvis pret tādiem kā Betlers.

Dzejnieces rakstītā vēstule Tautas labklājības ģenerāldirekcijas ģenerāldirektoram O. Sīlim 1941. gada 10. septembrī, divus gadus pirms Aspazijas nāves

Trešdien 10 /IX/ 1941. 3

Ļoti godrīgs Sīļa kungs

Run. 60 j.

Ļaut gan jūs personīgi nepazīstu, tomēr
griekos pie jums tā pie atgātnē un manā.
Kopš Raiņa nāves, nu 11 gadu esmu
glorī vienē, bez palīga bez padoma, es
nevaru reflektēt, lai jūs priekš manas personīg
intācētā, bet mēs esam viss Latvijas bērni,
tās nabaga izmācības, izglītības Latvijas
sāpju bērni. Mans stāsts bija ļoti
smags. Raiņis bij ar galvotāju draugiem
galvotā 40,000 latu parādu, kas man
uzņēmas vīrenai. Vīrus mani gar ar testamentu
bij noķērtis par unīverpālu maritēma
bet testamentā bij formāli maza kārda
un es jauceju. Pretēis par tirdzniecības
atlasa izglī un ta gan atstāma pusi no
maritēma un to nodrošināja ser nā
cīto rāda, vaj obligācijām un man vīreni
bij jāņem visa parādu summa.
Atdevu savu mājīnu Rīga un uzpīkku

- “Kopš Raiņa nāves nu 11 gadu esmu gluži viena, bez palīga, bez padoma,” raksta dzejniece Elza Pliekšāns. Šajā vēstulē Aspazija vēršas pie Sīļa kunga ar lūgumu “izsūtīt manu tekošo pensiju”. Vēstulē ir arī ietverts neliels ieskats rakstnieces dzīvē, kura, pēc vēstules satura spriežot, piedzīvojusi naudas grūtības, veselības problēmas un personīgo mantu konfiskāciju lielinieku iebrukuma rezultātā: “Iebruka lielinieki, sagraba, paņēma man visu.”

Literatūrvēsturisku rakstu krājums „Just dziļi dzīvību un nāvi...” veltīts triju latviešu dzejnieksu— Jāņa Ziemeļnieka, Aspazijas un Raiņa – radošajai sadarbībai un personisko attiecību atklāsmei.

Grāmatā iekļauti apcerējumi, intervijas, vēstules, arī Aspazijas luga „Jānis Ziemelis”, kas pirmoreiz parādās presē drīz pēc Jāņa Ziemeļnieka pāragrās nāves un atsevišķā izdevumā līdz šim nav publicēta. Autore savu darbu nodēvējusi par „kāda dzejnieka traģēdiju 24 ainās”, dodot iespēju lasītājam tajā satikt arī Jāņa Ziemeļnieka tuviniekus, draugus, liktenīgās sievietes, literāros līdzgaitniekus – Jāni Akurateru, Kārli Skalbi, Konstantinu Raudivi un vēlāk pasaulslaveno dziedoni Pjotru Ļeščenko.

Aspazija un Elli Rozentāla. 1943. gada 4. aprīlis, Dubulti

Atzinība

Aspazijas devums latviešu kultūrā novērtēts ar Triju Zvaigžņu ordeni (1926), II šķiras Atzinības krustu (1938) un augstāko valsts apbalvojumu – Tēvzemes balvu (1939).

1936. gadā Prāgā izdots kapitāldarbs „Mūsu laiku ievērojamās sievietes” – no 26 valstīm tajā izvēlētas 64 sievietes, tajā skaitā Aspazija. 1985. gadā nodibināta Aspazijas literārā prēmija.

Aspazijas pēdējā mājvieta Dubultos

Māja, kurā latviešu dzejniece Aspazija pavadīja sava mūža nogali. Valsts nozīmes koka arhitektūras un vēstures piemineklis.

*Pie rozēm Dubultu mājas dārzā 20.gadsimta trīsdesmitajos gados
Olīvs Mētra, Aspazija, Vilis Polis un Anna Rijniece*

PĒDĒJAIS ASPAZIJAS UZŅĒMUMS
VIŅAS DUBULTU MĀJĀ. 1943. GADS

- Dzejniece mirst vācu okupācijas laikā 1943.gada 5.novembrī. Viņu apglabā blakus dzīvesbiedram Jānim Pliekšānam Raiņa kapos.
- Izvadīšanā piedalās simtiem cilvēku, tā notiek īsti Aspazijas garā, proti, izvēršas par spontānu protesta demonstrāciju pret vācu okupācijas varu.

- Mājā Dubultos, galīgi nepiemērotai dzīvošanai ziemā, viņa savas dzīves pēdējos gadus aizvadīja lielā trūkumā un nabadzībā. Dažus mēnešus pirms nāves Aspazija bija pilnīgi viena, visu aizmirsta,

- bet viņas bērū dienā Doma baznīcā – milzīga manifestācija, uz kapiem pavadīja cilvēku tūkstoši. Kāds paradokss: dzīvs cilvēks ir pilnīgi visu aizmirsts, bet bēres izvēršas par manifestāciju.

Vēl iespaidīgāku mistifikāciju Aspazija sarīko jau pēc savas nāves. Kurš tad galu galā Doma baznīcā nakts laikā apmainīja okupācijas administrācijas piedāvāto priedes koka zārku pret daudz greznāku ozolkoka zārku? Saulcerītes Vieses pieminētais Miezīša kungs vai varbūt vainojama Zigmunda Skujiņa romānā savērptā intriga par radniecību ar reihisleiteru Alfredu Rozenbergu...

Nu nav mums Latvijas vēsturē un kultūrā daudz tādu personību, kuras bijušas tik spožas, pamanāmas un ilgtermiņā iedarbīgas. Kā raksta Saulcerīte Viese un apstiprina Aspazijas laikabiedri, 1905. gada pirmperiodā Aspazijas lugas uz teātru skatuvēm iestudētas, pārvērtās par manifestācijām. Pēc pirmā cēliena zālē dažkārt sākušās politiskās debates, kas bijušas tik asas un kaismīgas, ka izrāde nemaz nav turpinājusies. Aizrāvušies ar debatēm, skatītāji un aktieri sprieduši līdz pat rītai gaismai, un pēc tam tas izvērties demonstrācijās un petīcijās. Zēl, ka personības, kas spēj radīt šādu efektu, dzimst tik reti!

Aspazijas un Raiņa atdusas vieta Raiņa kapos Rīgā

Aspazijas dzīve - iedvesmas avots

Zigmunda Skujiņa literārās fantāzijas veidotais stāsts „*Sātana eņģelis*” (1996)

Zigmunda Skujiņa romāns „*Miesas krāsas domino*” (1999)

Zigmunda Skujiņa „*Siržu zagļa uznāciens*” (2001)

Saulcerītes Vieses un Jūlija Bebriša dokumentālā drāma „*Zvaigzne iet un deg, un...*” (teātrī 1967, grāmatā 1969)

Valda Rūmnieka un Andreja Miglas lugai „*Ērkšķu kreklis, zvaigznes ceļš*” (Latvijas Radio 1988, periodikā 2000)

Saulcerītes Vieses stāstījumā par Aspazijas dzīvi „*Mūžīgie spārni*”

2009. gadā unikālā divu radošu personību *savstarpējā sarakste* iekļauta UNESCO programmas „Pasauls atmiņā” Latvijas nacionālajā reģistrā.

vairākvalodu krājumi „*Rainis un Aspazija*” (Lugāna 2006)

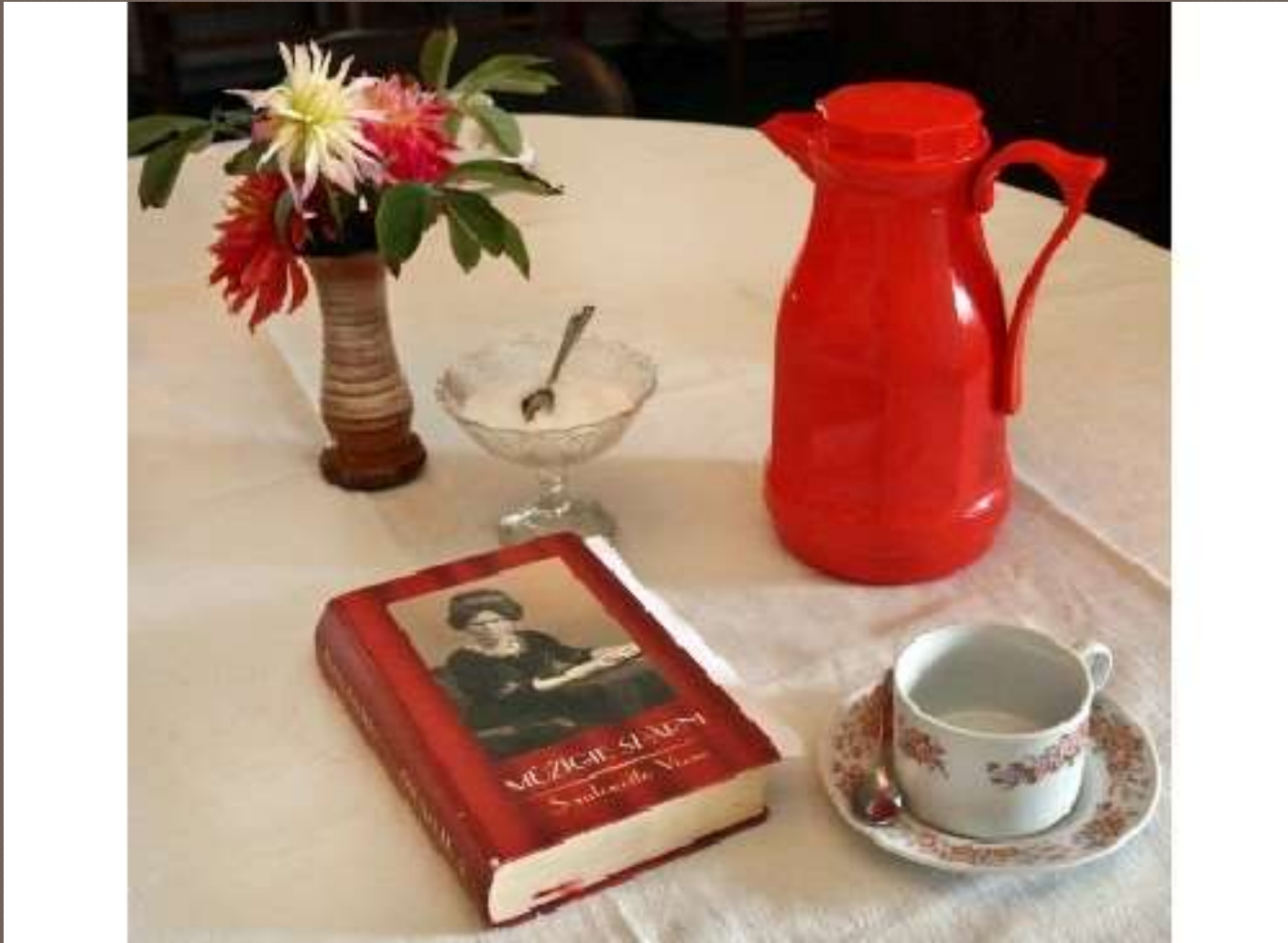
„*Robežas. Rainis un Aspazija starp Latviju un Šveici*” (2006) Gundegas Grīnumas apjomīgais pētījums

„*Piemiņas paradoksi. Raiņa un Aspazijas atcere Kastanjolā*” (2009), Trijvalodu (latviešu, gruzīnu, ukraiņu) izdevums „*Trejkrāsainā saule*” (2007),

Itāliešu žurnālistes Kjāras Makoni „kādas tikšanās hronika” „*Sarkanā komēta*” (2001, latviski 2004)

- Saulcerīte Viese, „Mūžīgie spārni”
- Inese Zandere,
- Guna Kalniņa,
- Pauls Bankovskis,
- Itāliete Kjāra Makoni, „Sarkanā komēta”

Aspazija

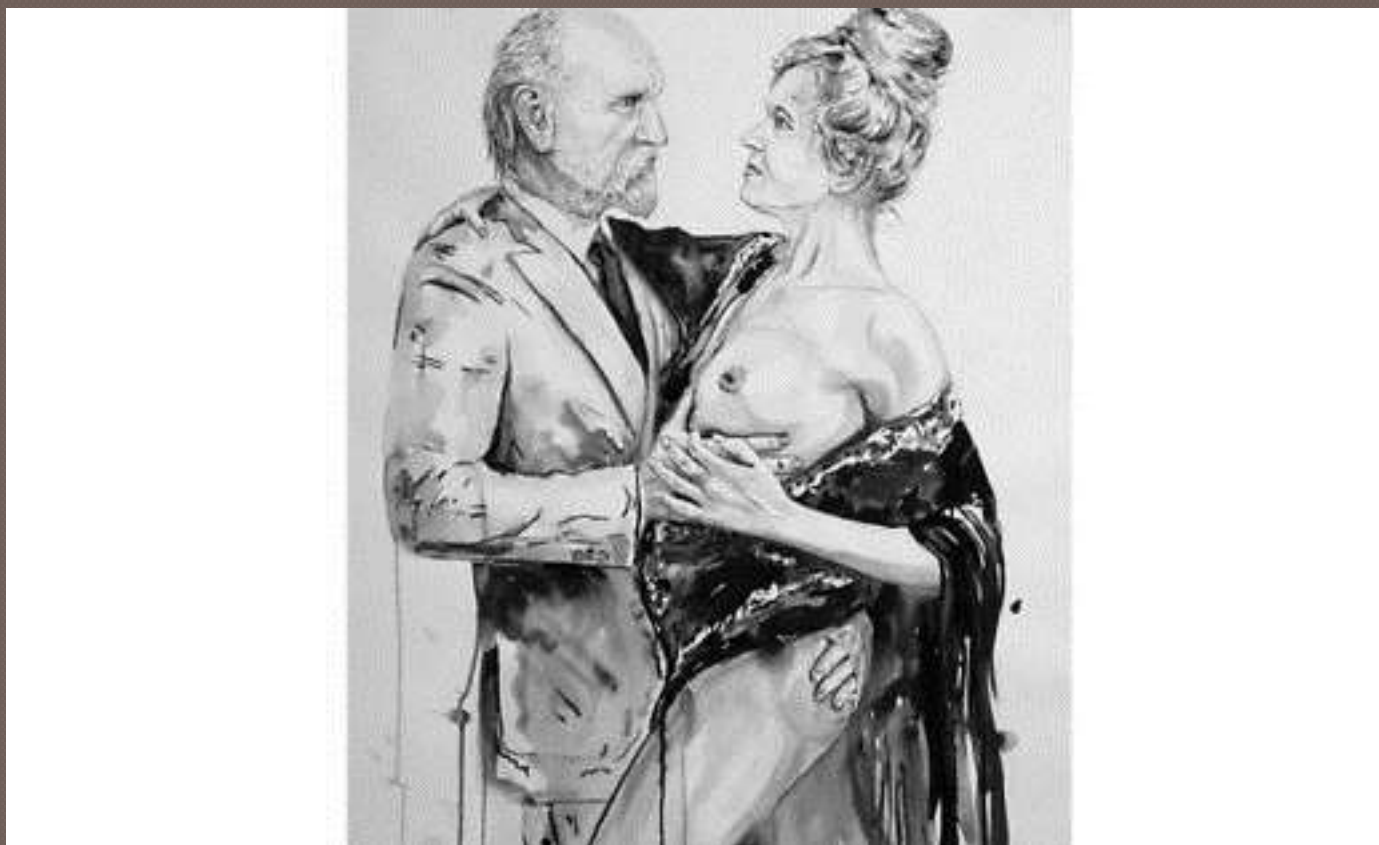
PĒC MANIS

*Kad iešu – negribu aiziet tā,
Aiziet neziņā,
Es gribu palikt jums atmiņā.
Es nācu pie jums ar jaunu veidu,
Ar jaunu mīlu,
Ar jaunu naidu;
Jaunu jūtu vētru es sacēlu,
Jaunas daiļuma zvaigznes es iededzu,
Es sildīju jūsu augsto telpu
Ar savas karstās dvēseles elpu
Un pārrāvu jūsu stingumu
Ar sajūsmas šalcošo plūdumu.*

*Kad iešu, negribu aiziet tā,
Aiziet neziņā.
Es gribu palikt jums atmiņā.
Ak, palikt jūsu mīlā vēl,
Kā saule purpura krāsās kvēl,
Kad tā jau sen ir nogājusi,
Lai dzīve man pakaļ novilņo vēl
Kā jūra, kad vētra pārgājusi.*

*Kad iešu – tā negribu projām iet:
Savu saturu gribu vēl citos liet,
Mana drausma lai vājākās dvēselēs riet.
Savu laiku es gribu pie zvaigznēm siet,
Savu sauli pār visiem kā vēdekli plest
Un aizejot varvīksnu pakaļ mest,
Kad miesa dziļi zem velēnām guls,
Lai zemei cauri vēl pukst mans pulss.*

Kristiana Brektes ilustrācija no žurnāla "Domuzīme" 'Beigts nav miris'

- 1) S. Viese „Aspazija” (Rīga, 1975.gads);
- 2) B. Amoliņa „Aspazija - spēks un daiļums, un mūžam nerimstošs gars” (Rīga, 1990.gads);
- 3) Aspazija „Mana dzīve un darbi” 1. – 6.sējums (Rīga, 1931. – 1940.gads);
- 4) Aspazija „Zila debess zelta mākoņos. Bērniības autobiogrāfija” (Rīga, 1968.gads);
- 5) „Latvijas Padomju enciklopēdija” 1.sjums (Rīga, 1981.gads);
- 6) http://www.slideshare.net/85_vidusskola/fotoizstde-aspazijas-un-raia-dzves-un-darba-vietas

<https://www.youtube.com/watch?v=4mrZ2PQ45bI>

Aspazija Baznīcas ielas dzīvoklī

https://www.youtube.com/watch?v=ax6pop_2KmQ

Krišjānis par Aspaziju un Raini

<https://www.youtube.com/watch?v=SBBnHkHLGD4>

Panorāma par jubileju

<https://www.youtube.com/watch?v=yOO2MFU5GQY>

<https://www.youtube.com/watch?v=2QExR8vHENQ>

Daukšu mājas

1) S. Viese „Aspazija” (Rīga, 1975.gads);

2) B. Amoliņa „Aspazija - spēks un daiļums, un mūžam nerimstošs gars” (Rīga, 1990.gads);

3) Aspazija „Mana dzīve un darbi” 1. – 6.sējums (Rīga, 1931. – 1940.gads);

4) Aspazija „Zila debess zelta mākoņos. Bērnības autobiogrāfija” (Rīga, 1968.gads);

5) „Latvijas Padomju enciklopēdija” 1.sjums (Rīga, 1981.gads);